

En reformerad upphovsrätt

**Christian Engström
Rick Falkvinge**

EN REFORMERAD UPPHOVSRÄTT

CHRISTIAN ENGSTRÖM
& RICK FALKVINGE

PIRATPARTIET

The Greens | European Free Alliance
in the European Parliament

Boken har publicerats av Christian Engström, ledamot i Europaparlamentet för Piratpartiet, med stöd från gruppen De Gröna/EFA i Europaparlamentet.

Den *tryckta* bokens ISBN: 978-91-7465-442-4

2012 · Inga rättigheter förbehålls · Creative Commons CC0

Du kan även ladda ner denna bok, med aktiva länkar, på svenska eller engelska på siten: www.copyrightreform.eu

Kontaktuppgifter:

Christian Engström: christianengstrom.wordpress.com

Rick Falkvinge: falkvinge.net

De gröna/EFA i Europaparlamentet: www.greens-efa.eu

Innehåll

Det finns ett bättre sätt	I
Ett konstruktivt förslag till reformerad upphovsrätt	3
Upprätthållandet av upphovsrätten hotar grundläggande rättigheter	8
Upphovsrätt är inte egendom	37
Det går bra för artisterna nu	61
Mer om förslaget till upphovsrätsreform	80
Framtidens kulturmarknader	93
Erkännanden	103

Kapitel 1

Det finns ett bättre sätt

Dagens upphovsrättslagstiftning är ur balans och ur takt med tiden. Den har gjort hela den unga generationen till brottslingar i lagens ögon, i ett fåfångt försök att stoppa den tekniska utvecklingen. Ändå har fildelningen fortsatt att öka lavinartat. Varken propaganda, skrämselektik eller allt strängare lagar har kunnat stoppa utvecklingen.

Det är omöjligt att upprätthålla förbudet mot fildelning mellan privatpersoner utan att inkräkta på de grundläggande fri- och rättigheterna. Så länge det finns sätt för medborgarna att kommunicera privat, kommer de att användas för att sprida upphovsrättsskyddat material. Det enda sättet att ens försöka begränsa fildelningen är att avskaffa rätten till privat kommunikation. Under det senaste årtiondet är det just i den riktningen som upphovsrätten har rört sig, efter påtryckningar från lobbyister från storföretag som ser sina monopol hotas. Vi måste vända den trenden och slå vakt om de grundläggande fri- och rättigheterna.

Samtidigt vill vi alla ha ett samhälle där kulturen blomstrar och där artister och kreativa människor har en möjlighet att försörja sig som kulturarbetare. Dessbättre finns det ingen motsättning mellan fildelning och kultur. Det vet vi med säkerhet efter mer än ett decenniums erfarenhet av omfattande fildelning på internet.

I den ekonomiska statistiken ser vi att hushållens utgifter för kultur och underhållning långsamt ökar år från år. Om vi lägger mindre pengar på att köpa CD-skivor spenderar vi mer på något annat, till exempel att gå på livekonserter. Det är goda nyheter för artisterna. En artist får typiskt mellan 5 och 7 procent av intäkterna från en CD, men 50 procent av intäkterna från en konsert. Skivbolagen är de stora förlorarna, men det är bara för att de inte längre tillför något värde.

Det kan mycket väl bli så det blir svårare att tjäna pengar inom vissa delar av kultursektorn, men i så fall kommer det att bli lättare inom andra – inklusive nya sådana som vi inte ens kan föreställa oss ännu. Men så länge som hushållens totala utgifter för kultur fortsätter att ligga på samma nivå eller öka, kan ingen påstå att artisterna som grupp förlorar på vare sig fildelningen eller den tekniska utvecklingen i allmänhet.

Skulle en reformerad upphovsrätt också få till effekt att den luckrar upp något av det strypgrepp som de stora distributörerna har på kulturlivet, är det så mycket bättre för både artister och konsumenter.

När de folkbiblioteken infördes i Sverige för 150 år sedan, protesterade bokförläggarna högljutt. Det argument de använde var precis detsamma som används i fildelningsdebatten idag: *”Om vi låter människor få gratis tillgång till böcker kommer författarna inte kunna försörja sig, och inga nya böcker kommer att skrivas.”*

Idag vet vi att det argumentet mot folkbibliotek var fel. Det ledde alldeles uppenbarligen inte till ett tillstånd där inga nya böcker skrevs, och det gjorde det inte omöjligt för författare att tjäna pengar på sitt skrivande. Tvärtom, fri tillgång till kultur visade sig inte bara vara ett lyft för samhället i stort, utan också till fördel för författarna.

Internet är det mest fantastiska folkbibliotek som någonsin skapats. Det gör att alla, inklusive människor med begränsade ekonomiska medel, har tillgång till all världens kultur bara ett musklick bort. Det här är en positiv utveckling som vi bör glädja oss åt och uppmuntra.

Piratpartiet har en tydlig och positiv agenda för att få stopp på kriminaliseringen av den unga generationen, och lägga en grund för en mångsidig och hållbar kultursektor i internetåldern. Vi erbjuder alla politiska partier att kopiera våra idéer.

Att dela med sig är att bry sig. *Sharing is caring.*

Kapitel 2

Ett konstruktivt förslag till reformerad upphovsrätt

Piratpartiet vill inte avskaffa upphovsrätten, vi vill reformera den. Vi vill behålla upphovsrätten för kommersiella syften, men vi vill göra all icke-kommersiell kopiering och användning fri.

Det är en angelägen reform, eftersom försöken att upprätthålla dagens förbud mot kulturdelning mellan privatpersoner hotar våra grundläggande fri- och rättigheter, speciellt rätten till privat kommunikation, informationsfriheten och rättssäkerheten.

Fildelning är när två privatpersoner skickar ettor och nollor till varandra. Det enda sättet att ens försöka begränsa fildelningen är att införa övervakning av all privat kommunikation. Det går inte att skilja privata meddelanden från upphovsrättsskyddat material utan att öppna meddelandena och kontrollera innehållet. Då försvinner brevhemligheten, rätten att kommunicera privat med sin advokat eller sin webcam-flirt, och meddelarskyddet om man vill överlämna känslig information till någon journalist.

Vi är inte beredda att ge upp våra grundläggande fri- och rättigheter för att upprätthålla dagens upphovsrätt. Rätten till privatliv är viktigare än stora medieföretags rätt att fortsätta tjäna pengar på samma sätt som tidigare, för den senare rätten finns inte ens.

Dagens upphovsrätt förhindrar eller begränsar även många nya och spännande kulturella uttryck. Samplad musik på MySpace, remixer på YouTube eller varför inte ett Wikipedia fyllt med mängder av bilder och musik i artiklarna? Upphovsrätten säger nej.

Upphovsrätten måste antingen reformeras eller avskaffas helt och hållet. Piratpartiet förordar reformalternativet.

Vi vill att all icke-kommersiell kopiering och användning ska vara helt fri, och vi vill förkorta den kommersiella skyddstiden. Men vi vill behålla den kommersiella ensamrätten på ett sätt som gör att de allra flesta affärsmodeller som fungerar idag kommer fortsätta att fungera.

Vårt förslag kan sammanfattas i sex punkter:

• **Oförändrad ideell rätt**

Vi föreslår inga förändringar alls när det gäller upphovsmannens ideella rätt att erkännas som upphovsman.

Ingen ska få påstå att de är ABBA eller att de har skrivit alla Paul McCartneys låtar, såvida de faktiskt inte är det eller har gjort det. I den mån det här är ett problem i den verkliga världen ska det fortfarande vara olagligt att göra det. "*Ära den som äras bör*" är ett bra motto som alla är överens om.

• **Fri icke-kommersiell fildelning**

Ända till för tjugo år sedan var upphovsrätten något som knappast rörde vanliga människor. Reglerna för ensamrätt till framställning av kopior gällde kommersiella aktörer som hade möjlighet att exempelvis trycka böcker eller pressa skivor.

Privatpersoner som ville kopiera en dikt och skicka till sin älskade, eller kopiera en skiva till kassetten och ge till en kompis, behövde inte oroa sig för att bryta mot upphovsrätten. I praktiken var allt som en privatperson hade de tekniska möjligheterna att göra lagligt.

Men idag har upphovsrätten svällt till ett läge där den lägger allvarliga begränsningar på vad vanliga medborgare får göra i sina dagliga liv. Samtidigt som den tekniska utvecklingen har gjort det lättare för vanliga människor att ta del av och sprida kultur, har upphovsrätten förändrats i motsatt riktning.

Vi vill återställa upphovsrätten till dess ursprung, och göra helt klart att den bara reglerar kopiering för kommersiella ändamål. Det ska aldrig vara förbjudet att göra kopior eller på annat sätt sprida eller använda andras upphovsrättsskyddade verk, så länge det görs av privatpersoner utan vinstsyfte. Fildelning mellan privatpersoner är ett exempel på en sådan aktivitet som ska vara helt laglig.

• **20 års kommersiellt monopol**

En stor del av dagens underhållningsindustri bygger på den kommersiella ensamrätten till upphovsrättsskyddade verk. Den vill vi behålla. Men dagens skyddstider – livstid plus 70 år – är absurda. Ingen investerare skulle ens se åt en affär där återbetalningstiden för investeringen var så lång.

Vi vill förkorta skyddstiden till något som är rimligt både ur samhällets och investerares perspektiv, och föreslår 20 år från publicering.

• **Registrering efter 5 år**

Äldre verk som fortfarande är belagda med upphovsrätt, men där det är svårt eller omöjligt att hitta den rätta ägaren, kallas för “herrelösa verk”. De utgör ett stort problem för bland annat bibliotek och arkiv som skulle vilja digitalisera sina samlingar innan de förstörs av tidens tand. Merparten av de här verken har inget eller mycket litet kommersiellt värde, men de kan ändå var mycket värdefulla ur ett historiskt eller kulturellt perspektiv. Men eftersom upphovsrättsskyddet fortfarande gäller kan de inte digitaliseras och göras tillgängliga, eftersom det inte finns någon att fråga om lov.

Vi vill att upphovsrättsskyddet för nytgivna verk ska ges automatiskt precis som idag och gälla i fem år. Rättighetshavare som sedan vill fortsätta utöva sin kommersiella ensamrätt efter de första fem åren ska vara skyldiga att registrera det i en offentlig sökbar databas. Det skulle lösa problemet med herrelösa verk.

• Fri sampling

Dagens allt mer restriktiva lagstiftning och tillämpning av upphovsrätten lägger stora hinder i vägen för musiker, filmskapare och andra kulturskapare som vill skapa nya verk genom att återanvända delar av befintliga verk. Vi vill ändra det genom att introducera tydliga undantag och begränsningar i upphovsrätten för att tillåta remixar och parodier. Vi vill införa en rätt att citera film- och ljudmaterial enligt samma princip som den citeringsrätt som redan finns för text.

• Förbud mot DRM

DRM är en akronym för "Digital Rights Management" eller "Digital Restrictions Management". Termen används för att beteckna olika teknologier som alla syftar till att begränsa konsumenters och medborgares möjlighet att använda och kopiera verk, även när de har laglig rätt att göra det.

Det ska alltid vara lagligt att kringgå DRM-begränsningar, och vi bör överväga att införa ett förbud i konsumentlagstiftningen mot DRM-teknik som begränsar laglig användning av ett verk. Lagarna i samhället ska skrivas av lagstiftare, inte bestämmas av storföretagens jurister i användarvillkor som upprätthålls med DRM-system.

Det här är huvuddragen i Piratpartiets förslag till en reformerad upphovsrätt. Sedan september 2011 är det här också den [officiella ståndpunkten för den Gröna gruppen i Europaparlamentet](#) (där Piratpartiet ingår).

Förslaget är helt i linje med tankar som uttryckts i den internationella debatten, som Lawrence Lessigs [Free Culture](#) och Yochai Benkler's [The Wealth of Networks](#). De här idéerna har diskuterats ingående i minst ett årtionde, både i akademiska kretsar och bland aktivister på internet.

"*Men hur ska artisterna få betalt om fildelningen blir fri?*" är frågan som alltid kommer upp i diskussionen.

Att svara på "hur" är inte vårt jobb som politiker. Att hitta en fungerande affärsmodell är alltid upp till den enskilda entreprenören, i kultursektorn precis som i andra branscher. Men vi noterar med glädje att kultursektorn som helhet har fortsatt göra goda resultat, enligt den ekonomiska statistiken från mer än ett decennium av snabbt ökande fildelning. Det finns ingen konflikt mellan fildelning och produktion av ny kultur, tvärtom. Vårt förslag är bra för artisterna ur både kreativ och ekonomisk synvinkel.

Men frågan är större än så. Det handlar om vilken typ av samhälle vi vill ha.

Internet är det största som hänt mänskligheten sedan tryckpressen, möjligen ännu större. The Pirate Bay, Wikipedia och den arabiska våren har skapat rubriker genom att engagerade människor använt sig av den nya tekniken för att sprida kultur, kunskap och demokrati, i de tre respektive fallen. Och vi har bara sett början ännu..

Men upphovsrätten lägger hinder i vägen för kreativiteten, och försöken att upprätthålla dagens upphovsrätt hotar de grundläggande fri- och rättigheterna, bland annat rätten till privat kommunikation, rätten att ta emot och sprida information utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser, rättssäkerheten, och proportionalitetsprincipen när straff utdöms.

Vi måste lägga om kursen för förändringarna i den upphovsrättsliga lagstiftningen för att skydda våra grundläggande fri- och rättigheter. Ingen affärsmodell är värd mer än rätten till privat kommunikation och informationsfrihet.

Upphovsrätten behöver reformeras omgående.

Kapitel 3

Upprätthållandet av upphovsrätten hotar grundläggande rättigheter

Rätten till privat kommunikation

I januari 2006 när jag, Rick Falkvinge, grundade det svenska och första Piratpartiet satte vi upp tre grundpelare för vår politik: delad kultur, fri kunskap och skyddat privatliv. Det var ideal som det rådde stor enighet om i ansedda aktivistkretsar. Min magkänsla sa mig att de på något sätt hängde ihop, men det tog några månader innan jag förstod sambandet mellan rätten till ett skyddat privatliv och rätten att sprida kultur.

Kopplingen var så uppenbar när den väl var gjord, att den fortfarande är vårt bästa argument: **Upphovsrätten på dagens nivå kan inte samexistera med rätten att kommunicera privat.**

Om jag skickar ett mejl till dig kan det innehålla en poplåt som en bilaga. Om vi kommunicerar i en videochatt kan jag släppa ett upphovsrättsskyddat videoklipp som vi båda kan titta på. Enda sättet att upptäcka det, i syfte att upprätthålla upphovsrätten enligt dagens nivå, är att ta bort rätten till privat korrespondens. Det vill säga, tjuvlyssna på alla ettor och nollor som går till och från alla datorer.

Det går inte att tillåta rätten till privat korrespondens för vissa innehållstyper men inte för andra. Man måste öppna förseglingen och analysera innehållet för att kunna dela upp det i tillåtet och inte tillåtet. I och med det är förseglingen bruten. Antingen är allt förseglat eller så är inget det.

Så vi befinner oss vid ett vägskil. Vi som samhälle kan säga att upphovsrätten är det viktigaste vi har och ge upp rätten att samtala privat. Eller så säger vi att rätten till privat korrespondens har större värde, trots att den rätten kan och kommer att användas för att överföra upphovsrättsskyddade verk. Det finns inget mellanläge.

Upphovsrättsindustrin är medveten om det här. Det är därför de konsekvent försöker underminera rätten till privat korrespondens. I ett telegram [läckt från WikiLeaks](#) i december 2010 nämns en checklista med krav från amerikanska upphovsrättslobbyen [IIPA](#), som överlämnats till den svenska regeringen. Amerikanska ambassaden uttryckte stor tacksamhet för att det svenska Justitiedepartementet var "helt med på noterna" och för de stora framstegen med skärpning av kraven på medborgarna till fördel för den amerikanska upphovsrättsindustrin.

Bland kraven fanns i stort sett alla storebrors-lagar som har antagits under de senaste åren. Datalagringen, Ipred-lagen, diskussioner om *three-strikes*, att polisen får tillgång till IP-register för småbrott, sloandet av budbärrimmuniteten, allt fanns där.

Upphovsrättsindustrin driver aktivt på för ett storebrors-samhälle, eftersom de inser att det är enda sättet att bevara upphovsrätten som den ser ut idag. Det är dags att slänga ut upphovsrättsindustrin ur lagstiftningsprocessen.

Ett av Piratpartiets främsta krav är att samma lagar som gäller offline ska gälla online. Det är ett fullständigt rimligt krav. Internet är ingen parallell värld med egna lagar, det är en del av den vanliga verkligheten och samhället. Problemet är att en föråldrad men stark industri har förstått att om de grundläggande fri- och rättigheterna får gälla på internet, då förlorar de sitt lönsamma distributionsmonopol.

För att se hur absurda upphovsrättsindustrins krav är kan vi jämföra med de rättigheter som vi tar för givna i den analoga världen. Det är rättigheter som egentligen redan gäller i den digitala verkligheten, men som delvis döljs i en juridisk kurrageömmalek.

Låt oss se vilka rättigheter jag har när jag kommunicerar genom analoga kanaler med någon – med papper, penna, kuvert och frimärke. Samma rättigheter borde gälla när jag använder digitala kanaler, åtminstone teoretiskt sett, eftersom lagen inte skiljer mellan kommunikationsmetoder. Oturligt nog för upphovsrättsindustrin skulle tillämpningen av våra rättigheter online innebära att upphovsrättsmonopolet blir omöjligt att upprätthålla. Därför angriper nu upphovsrättsindustrin våra grundläggande fri- och rättigheter på varje nivå. Men det betyder inte att rättigheterna inte existerar.

När jag skriver ett brev till någon är det jag, och bara jag, som väljer om jag ska identifiera mig i brevet, inuti kuvertet, utanpå kuvertet, både och eller ingetdera. Det är helt och hållet mitt privilegium att välja om jag vill kommunicera anonymt eller inte. Det här är en rättighet som vi har i analog kommunikation enligt lagen, så det är rimligt att kräva att rätten också gäller online.

När jag skriver ett brev till någon är det ingen som har rätt att plocka upp brevet under transporten, bryta förslutningen och undersöka innehållet, såvida det inte finns en formell konkret misstanke om brott. I så fall kan de brottsbekämpande myndigheterna göra det, men bara då, och bara just de myndigheterna själva. Som misstänkt har jag naturligtvis aldrig någon skyldighet att hjälpa någon att öppna och tolka mina brev. Det är helt rimligt att kräva att samma sak gäller online också.

När jag skriver ett brev till någon har ingen tredje part rätt att ändra innehållet i brevet under transporten eller förhindra dess leverans. Är det inte helt rimligt att kräva att det också ska gälla online?

När jag skriver ett brev till någon är det ingen som har rätt att stå vid brevlådan och kräva att all min kommunikation loggas, vem jag kommunicerar med, när och hur länge. Återigen, att kräva att detta också gäller online är helt logiskt.

När jag skriver brev till någon är brevbäraren som bär brevet till mottagaren aldrig ansvarig för vad jag skrivit. Han har budbärarimmunitet. Och ja, det är rimligt att kräva att detta också gäller online.

Alla de här grundläggande rättigheterna är utsatta för systematiska angrepp från upphovsrättsindustrin. De stämmer internetleverantörer och kräver att de ska installera utrustning för avlyssning och censur bland sina servrar. De nafsar ständigt på budbärrimmuniteten, de kräver behörighet att få identifiera personer som kommunicerar, de vill ha befogenhet att neka oss vår rätt att över huvud taget koppla upp oss på nätet, och de har fräckheten att föreslå censur för att skydda sitt distributionsmonopol.

Allt ovanstående har sin grund i det faktum att alla digitala kommunikationskanaler som kan användas för privat korrespondens också kan användas för att överföra upphovsrättskyddade verk i digital form – och det går inte att avgöra vad som är vad utan att ge upphovsrättsbranschen befogenhet att bryta förseglingarna till privat korrespondens. Då har man avskaffat brevhemligheten. Det är vi i Piratpartiet inte beredda att göra.

Det här är medborgerliga fri- och rättigheter som våra förfäder kämpade, blödde och dog för att ge oss. Det är skandalöst att en föråldrad mellanhandsbransch kräver att vi ger upp våra rättigheter för att bevara deras underhållningsmonopol, och kräver större befogenheter än vad vi ens ger polisen för att fånga riktiga brottslingar. Men detta är i och för sig inget nytt.

När kopiatorerna kom på 1960-talet försökte bokförlagen förbjuda dem med motiveringen att de kunde användas till att kopiera böcker som sedan skulle sändas per post. Till förlagens stora förtret är det gällande rättsläget att även om upphovsrättsmonopolet i och för sig fortfarande gäller, har de ingen rätt att bryta förseglingen till kommunikation bara för att leta efter intrång i upphovsrätten, så de kan inte göra något åt saken. Det här gäller fortfarande offline. Det är helt rimligt att kräva att det också gäller online.

Upphovsrättsindustrin klagat ofta över att internet är ett laglöst land och att samma lagar och rättigheter som gäller offline också bör gälla online. Det håller Piratpartiet med om helt och fullt. Skillnaden är att vi menar det.

Men tyvärr är det som händer raka motsatsen. Företag försöker ta kontroll över våra kommunikationsverktyg med hänvisning till upphovsrätten. De får ofta hjälp av politiker som är ute efter samma kontroll, då med hänvisning till terrorister eller något annat McCarthy-aktigt skrämselford på modet. Vi bör se det här i skenet av revolterna som ägde rum i arabvärlden 2011. De visade hur viktig rätten att kommunicera är för alla demokratiska rörelser.

Det finns en blind tilltro till auktoriteter här som är direkt farlig. Den ständigt ökande viljan att veta vad vi pratar om och med vem, och att både storföretag och politiker säger helt öppet att de vill ha – och får – rätten att tysta oss.

Upphovsrättsindustrin kräver rätten att stänga av vår kommunikation. Om vi pratar om saker som myndigheter och upphovsrättsindustrin finner störande blir linjen tyst. För bara tjugo år sedan skulle det här ha varit ett skräckscenario, men idag är det verklighet. Tror du det inte? Försök prata om en länk till The Pirate Bay på MSN eller Facebook, och se när det blir tyst. Upphovsrättsindustrin kräver rätten att censurera för att behålla sin makt. Så är det också med vissa politiker som har en egen agenda.

Upphovsrättsindustrin och repressiva storebrors-politiker har kanske inte samma slutmål, men de trycker på för exakt samma förändringar av samhället och kontroll över vår kommunikation.

Samtidigt spåras medborgarnas fysiska rörelser ned till gatunivå minut för minut, och allt registreras och lagras.

Hur gör du för att revoltera om allt du säger bara tystnar innan det når andras öron, och regimen kan fjärrövervaka vem som träffar vem och var, och om de kan tysta all din utrustning med en knapptryckning?

Västvärlden har knappast någon rätt att sätta sig på höga moraliska hästar när den kritiserar Kina och de regimer som faller i arabvärlden. Utvecklingen i väst går med skrämmande fart i riktning mot allt mer övervakning och censur.

Och ändå, i allt detta mörker, finns en motreaktion som växer sig starkare för varje dag.

Aktivister kämpar dygnet runt mot kontroll och övervakning genom att utveckla nya verktyg i en evig katt-och-råtta-lek, för att skydda det fria ordet. De är vår generations hjältar. För att försvara det fria ordet och pressfriheten måste de försvara möjligheten till kommunikation som inte går att övervaka eller blockera. Därför bekämpar de också upphovsrättsmonopolets kärna, kanske som en biprodukt.

Fri och öppen programvara är kärnan i motreaktionen mot storebror. Den är öppen för granskning, vilket gör det omöjligt att installera hemliga bakdörrar och avlyssning i den, och den kan spridas som en löpeld när det behövs. Licenserna och utvecklingsmetoderna för fri programvara är uttryckligen designade för att motverka alla former av monopol och inlåsning, och illustrerar återigen kopplingen mellan upprätthållandet av upphovsrätten och förtryck. Fria operativsystem och fri programvara för kommunikation är grunden för all vår framtida yttrandefrihet, precis som de är grunden för yttrandefriheten för regimkritiker idag.

Programvaran som byggs av dessa hjälteaktivister är en garanti för våra medborgerliga fri- och rättigheter. Program som [Tor](#) och [FreeNet](#) och [I2P](#), som [TextSecure](#) och [RedPhone](#). Att brottslingar kan undgå avlyssning är ett billigt pris för att bevara våra fri- och rättigheter. I morgon kan det vara vi som anses vara brottslingar med subversiv verksamhet. Det här är verktyg som används av personer som revolterar mot korrupta regimer idag. Vi bör lära oss något av det.

Samtidigt, och med nödvändighet, gör fri programvara att upphovsrättsmonopolet inte kan upprätthållas, eftersom den ger förutsättningarna för den icke avlyssningsbara, anonyma kommunikation som behövs för att garantera vår medborgerliga fri- och rättigheter. Mike Masnick på Techdirt [noterade](#) nyligen att "*piratkopiering och frihet ser anmärkningsvärt lika ut*".

Kanske [Freenets policy](#) uttrycker det tydligast:

"Det går inte att garantera yttrandefrihet och samtidigt upprätthålla upphovsrättsmonopolet. Därför kommer all teknik avsedd för att säkerställa yttrandefriheten också förhindra upprätthållandet av upphovsrättsmonopolet"

Det är samma kamp för grundläggande yttrandefrihet och för bekämpandet av upphovsrättsmonopolet. Därför kommer revolutioner att äga rum med verktyg som inte bara befinner sig utanför upphovsrättsmonopolet, utan som aktivt bekämpar det. Revolutionen ber inte om några licenser

Internetblockering och censur

"Barnpornografi är toppen", förklarade talaren på podiet entusiastiskt. *"Det är toppen därför att politikerna förstår barnpornografi. Genom att spela det kortet kan vi få dem att agera och börja blockera sajter. Och när de väl har gjort det kan vi få dem att blockera fildelningssajter."*

Platsen var ett seminarium som organiserats av den amerikanska Handelskammaren i Stockholm den 27 maj 2007 med rubriken *"Sverige – en säker hamn för pirater?"*. Talaren var [Johan Schlüter](#) från [danska Antipiratgruppen](#), en lobbyfirma som anlitas av film- och skivbolagens branschorganisationer, som [IFPI](#) och andra.

Vi var tre pirater i publiken: Christian Engström, Rick Falkvinge och internetpionjären och veteranaktivisten [Oscar Swartz](#). Oscar skrev en [kolumn](#) om seminariet i *Computer Sweden* strax efteråt. [Rick bloggade om det senare](#), vilket [också Christian gjorde](#).

"En dag kommer vi att ha ett gigantiskt filter som vi utvecklar i nära samarbete med IFPI och MPA. Vi bevakar barnpornografen på nätet kontinuerligt för att visa politikerna att filtrering fungerar. Barnpornografi är en fråga som de förstår", sade Johan Schlüter med ett brett leende som utstrålade stolthet och entusiasm från podiet.

Och sett från IFPI:s och den övriga upphovsrättslobbys perspektiv hade han all anledning att känna sig både stolt och entusiastisk efter framgången han haft med sin strategi i Danmark.

Idag är fildelningssajten The Pirate Bay blockerad av alla stora internetleverantörer i Danmark. Johan Schlüters strategi fungerade som ett urverk.

Börja med barnpornografi, som alla tycker är vidrigt, och hitta några politiker som vill se ut som om de gör något. Bry dig inte om att blockeringen är löjligt enkel att [kringgå på mindre än 10 sekunder](#). Målet i det här skedet är bara att få politiker och allmänhet att acceptera principen att censur i form av "filtrering" är okej. När principen väl är etablerad är det enkelt att utöka den till andra områden, som illegal fildelning. Och när censur av internet har accepterats som princip, kan man börja göra det tekniskt svårare att ta sig runt spärrarna.

I Sverige försökte upphovsrättslobbyn med exakt samma taktik några månader efter seminariet där Johan Schlüter hade talat. I juli 2007 tänkte polisen lägga till The Pirate Bay på listan över påstådda barnpornografisajter som blockeras av flertalet svenska internetleverantörer.

Polisen gjorde överhuvud taget inga försök att kontakta någon från The Pirate Bay, vilket de naturligtvis borde ha gjort om de faktiskt hade hittat länkar till illegala bilder på sexuella övergrepp mot barn. Men planen var att censurera sajten och samtidigt skapa en länk mellan fildelning och barnpornografi i det allmänna medvetandet.

I det svenska fallet misslyckades planen när den uppdaterade censurlistan läckte ut innan den hade tagits i bruk. Efter uppståndelse i bloggofären tvingades polisen så småningom backa från påståendet att de hittat illegala bilder på övergrepp mot barn, eller hade någon annan rättslig grund för att censurera fildelningssajten. I motsats till i Danmark är The Pirate Bay inte blockerad i Sverige idag.

Men upphovsrättslobbyn ger aldrig upp. Om de inte kan uppnå det de vill på nationell nivå försöker de genom EU, och vice versa.

De stora film- och skivbolagen vill ha censur på nätet och de tvekar inte att cyniskt utnyttja barnpornografi som ursäkt för att införa den. Allt de behövde var en politiker beredd på att föra deras talan utan att lägga allt för mycket tid på att kontrollera fakta eller reflektera över det kloka i att införa censur på nätet.

Tyvärr fann de en sådan politiker, i den svenska folkpartistiska EU-kommissionären Cecilia Malmström. I mars 2010 [presenterade hon ett EU-direktiv](#) om introducera blockering av sajter på nätet, exakt enligt de riktlinjer som Johan Schlüter förespråkade i sitt tal vid seminariet 2007. Cecilia Malmströms förslag till direktiv skulle det ha tvingat EU-länderna, inklusive Sverige, att införa blockering av sajter som påstods innehålla barnpornografi.

Tack vare ett intensivt arbete av EU-parlamentariker från flera olika politiska grupper i utskottet för mänskliga rättigheter, LIBE, avvärdades Malmströms försök att tvinga EU-länderna att införa obligatorisk blockering. Europaparlamentet ändrade direktivet till att säga att medlemsstaterna *får*, istället för *skall*, införa internetblockering, men att de i så fall måste se till att proceduren följer åtminstone vissa minimikrav i fråga om rättsliga normer, och att den person som har fått sin websajt blockerad har rätt att överklaga.

Eftersom direktivet inte ger något mandat för internetblockering på EU-nivå utan överlåter det till medlemsstaterna, kan vi förvänta oss att upphovsrättsindustrin intensifierar ansträngningarna att införa internetblockering på nationell nivå i de länder som inte redan har ett sådant system. Trots att deras verkliga mål är att få myndigheterna att blockera sajter som The Pirate Bay, kommer upphovsrättsindustrin fortsätta spela ut barnpornografikortet så länge de bedömer att det är för tidigt att börja prata om den censur de egentligen vill ha.

Men i allt högre grad börjar de känna att de inte längre behöver dölja sina verkliga avsikter. I USA, medan detta skrevs i januari 2012, diskuterade kongressen ett par tvillinglagar som kallas SOPA, *Stop Online Piracy Act* och PIPA, *Protect IP Act*.

Tanken bakom SOPA och PIPA var att ge amerikanska myndigheter möjligheten att blockera åtkomsten till vilken websajt som helst, placerad på servrar i vilket land som helst i världen, om rättighetshavarna anklagade den för att göra intrång i upphovsrätten eller för att "möjliggöra eller underlätta" upphovsrättsintrång. Att bara tillhandahålla en länk som "möjliggör och underlättar" piratkopiering skulle vara tillräckligt för att få en websajt nedstängd, eller för att få amerikanska kortföretag att blockera alla betalningar till sajts ägare. Beslutet skulle fattas av amerikansk domstol utan att den anklagade parten hörs. För att inte själva kunna hållas ansvariga skulle internetleverantörer och sociala plattformar tvingas börja agera polis mot sina kunder, och stänga av dem redan vid blotta misstanken om att de kanske gör något som rättighetshavarna kan ha invändningar mot.

Med SOPA och PIPA skulle inte upphovsrättslobbyn längre behöva använda bilder på övergrepp mot barn som förevändning. Båda lagarna var klart och tydligt inriktade på att blockera sajter på nätet för att skydda upphovsrättshavare. Efter en stor kampanj på nätet, där bland annat Wikipedia släckte ner sina sidor i ett dygn, stoppades SOPA och PIPA av kongressen. Men historien är långt ifrån över för det.

Liknande lagar för internetblockering föreslås även i Europa. Brittiska akademikern [Monica Horten på Iptegrity.com](#) skrev i januari 2012:

Europeiska Kommissionen kan be internetleverantörer blockera innehåll och be betalningstjänster att hålla inne pengar på begäran från rättighetshavare, enligt ett politiskt förslag som offentliggjordes idag. Det är det med spänd förväntan emotsedda förslaget till EU:s officiella policy angående internet och e-handel. Det är ett resultat av en översyn av kommissionens e-handelsdirektiv.

E-handelsdirektivet har hittills skyddat det öppna internet, särskilt budbärrimmuniteten. Översynen innehåller centrala förändringar som hotar budbärrimmunitetens skyddande roll. Speciell kan man notera att kommissionen vill införa ett system för *notice and action* i hela Europa. Detta bygger på andra system för *notice*

and takedown (som den amerikanska DMCA-lagen) men med en viktig skillnad. Den föreslagna EU-planen använder ordet "åtgärd" istället för "borttagning". Åtgärd kan i detta fall innebära att be sajtoperatörer ta bort innehåll, men ser också ut att betyda blockering av innehåll genom internetleverantörer på begäran:

"Procedurerna för notice and action är de som internetleverantörerna tillämpar i syfte att bekämpa illegalt innehåll vid förmedling av information. Förmedlaren kan till exempel ta ner illegalt innehåll, blockera det eller kräva att det frivilligt plockas bort av de personer som publicerat det online."

Dessutom vill kommissionen få med betalningstjänster i "samarbetsprogram" mellan internetleverantörer och rättighetshavare. Det skulle innebära att be exempelvis Paypal, Mastercard och Visa att blockera betalningar till websajter eller innehållsleverantörer på begäran från rättighetshavare:

"Samarbete mellan intressenter, speciellt internetleverantörer, rättighetshavare och betalningstjänster i Europa och USA kan också vara ett hjälpmedel i kampen mot illegalt innehåll."

Både programmet för *notice and action* och "samarbetet" i fråga om betalningstjänster föregriper en annan översyn som EU-kommissionen ska göra – IPRED (IPR Enforcement Directive). IPRED-översynen kommer att överväga en EU-omfattande politik för att upprätthålla upphovsrätten på internet. Det är inte helt klart om "samarbetet" med betalningstjänsterna ska placeras i e-handelsdirektivet eller IPRED eller båda.

Båda direktiven ligger under franska kommissionären Michel Barniers ansvarsområde. Barnier anses ha en nära relation till President Sarkozy.

Nästan ett år efter att det här skrevs i januari 2012, har det ännu inte hänt så mycket konkret i EU-parlamentet i frågan om internetblockering, men det är tydligt att kommissionen inte på något sätt har givit upp planerna.

När kommissionär Cecilia Malmström presenterade sitt förslag om att blockera barnpornografi 2010, betonade hon offentligt att det enbart handlade om bilder på övergrepp mot barn, och att det inte var första steget på ett sluttande plan mot allmän internetcensur. [I ett anförande vid en konferens i maj 2010 sa hon:](#)

"Kommissionens förslag handlar om bilder på övergrepp mot barn, varken mer eller mindre. Kommissionen har absolut inga planer på att föreslå blockering av andra typer av innehåll – och jag skulle personligen starkt motsätta mig en sådan idé."

Såvida inte Cecilia Malmström medvetet ljög när hon sa det här, verkar det som om hon inte blivit informerad om den fullständiga agendan för internetblockering av sina kollegor vid kommissionen, när hon fick uppgiften att introducera internetcensur i EU. Att blockera webbsajter för påstådda brott mot upphovsrätten har alltid varit upphovsrättslobbys mål.

Stänga av människor från internet

"Three strikes and you're out" är ett uttryck som kommer från baseball, och som amerikanska politiker gjort till en rättslig princip. I internetsammanhanget innebär *"three strikes"* att den som anklagas för fildelning tre gånger av rättighetshavarna blir utestängd från internet. *"Graduated response"* är ett annat uttryck som används ibland och som betyder samma sak.

I Frankrike har de [Hadopi-lagen](#) enligt vilken internetleverantörer måste stänga av anslutningen för användare tredje gången de anklagas, efter att ha fått två varningar om att en upphovsrättshavare misstänker dem för fildelning. I Storbritannien säger [Digital Economy Act](#) i huvudsak samma sak. Italien, som inte vill vara sämre i den här kapplöpningen mot botten, har föreslagit [en lag för "one strike"](#), där en enda anklagelse upphovsrättsintrång är tillräcklig för att stänga av någon från internet.

Kärnan i de här lagarna är att de låter de stora film- och skivbolagen agera polis och domare och peka ut personer som de

misstänker för fildelning, och sedan tvingar internetleverantörerna att verkställa bestraffningen genom att stänga av anslutningen.

Även om vi för ögonblicket bortser från frågan om huruvida det är lämpligt att låta privata företag ta över rättssystemets uppgifter, återstår frågan om hur rimligt det är att stänga av människor från internet överhuvud taget.

Låt se vad det egentligen innebär att bli avstängd från internet:

- **Studieförbud.** De flesta formerna av utbildning, särskilt högre utbildning, tar internetanslutning för given. Om du är student behöver du internetåtkomst för allt från praktiska saker som att hitta schemat och lämna in övningsuppgifter, till att söka fakta om ämnet du studerar. Undersökningar visar att majoriteten av alla studenter fildelar. Ska vi stänga av majoriteten av alla studenter från deras kurser, eller räcker det att statuera exempel med kanske 5-10 procent av dem? Vad tycker film- och skivbolagen är ett rimligt offer att göra?
- **Näringsförbud.** Om du driver ett företag är du i dagens värld helt beroende av internet. Det spelar ingen roll vilken typ av verksamhet du har. Att kontakta kunder, uppdatera hemsidan, utföra beställningar, svara på e-post – du kanske också säljer dina varor eller tjänster via internet. Är det rimligt att familjeföretaget ska gå i konkurs på grund av att den fjortonåriga dottern har laddat ned några låtar? En avstängning av internet straffar inte bara den skyldiga parten utan alla i hushållet.
- **Elektroniskt isoleringsstraff.** Speciellt den unga generationen håller kontakten via nätet. Det är inte konstigt eller ovanligt att ha nära vänner som man aldrig har träffat, utan som man bara umgås med på nätet. Så här var det inte när de flesta av våra politiker var unga, men världen har förändrats. Att plötsligt kastas in i en isoleringscell är sträng bestraffning som normalt är reserverad för de allra hårdaste och farligaste brottslingarna i fängelse.

- **Förlust av medborgerliga rättigheter.** Om du vill delta i den allmänna debatten behöver du ha tillgång till internet i dag. Inte bara för att hålla dig uppdaterad om aktuella frågor utan också för att kunna göra din röst hörd, kanske på din egen blogg, genom att kommentera andra på Twitter, eller för att organisera eller gå med i grupper och händelser på Facebook.

"*Om ni barn är olydiga så tar vi ifrån er era leksaker*" är vad politikerna som utformar lagarna säger till medborgarna. Men medborgare är inte barn, och har ingen anledning att tolerera den nedlåtande attityden från sina valda representanter.

Och internet är inte en leksak. Det är en viktig del av samhället, och en del av en infrastruktur som alla behöver tillgång till för att fungera i dagens värld. Politiker som inte förstår det ska inte bli förvånade om den yngre generationen av väljare ser dem som irrelevanta.

Proportionalitet

År 2007 blev amerikanska ensamstående mamman [Jammie Thomas en global martyr för fildelningen](#), efter att hon stämts på 3,6 miljoner dollar i skadestånd av ett skivbolag. Hennes påstådda brott var att ha delat 24 låtar på Kazaa (som var en av de populäraste fildelningstjänsterna i början av 00-talet). Domstolen dömde henne, men sänkte skadeståndet till 222 000 dollar. För Jammie Thomas var det fortfarande mer än fem gånger hennes årsinkomst.

Under de fem år som gått sedan den ursprungliga domen har fallet överklagats flera gånger, och rättsprocesserna pågår fortfarande. Skadeståndskraven har gått upp och ned i de olika rättegångarna, från hisnande 1 920 000 dollar i en rättegång 2009, till 54 000 dollar efter ett beslut av en domare 2011. Skivbolaget har förklarat att man inte är nöjd med det senaste beslutet, och att man kommer gå vidare för att försöka få skadeståndskravet höjt igen.

Men vare sig det i slutändan blir 2 000 000 dollar eller "bara" 50 000, står det inte i någon proportion till "brottet" att fildela

24 låtar. Det spelar ingen roll hur många låtar du eller din familj har lyssnat på utan att betala, du borde inte ens behöva tänka tanken att du löper risken bli tvingad att sälja huset eller bilen, eller tvingas betala skadestånd till ett skivbolag under resten av ditt liv. Det saknar helt proportioner.

I det här fallet är det inte pengarna som skivbolaget är ute efter. De vet att Jammie Thomas inte har några, men de har ändå lagt 3 000 000 dollar i advokatkostnader på att driva ärendet så här långt. De vill statuera exempel för att skrämma allmänheten till underkastelse.

I offline-världen finns det sedan länge en etablerad princip om proportionalitet, som är en av rättsväsendets hörnstenar. Men de stora rättighetshavarna har lyckats övertala rättsväsendet att den principen inte ska tillämpas online.

När det gäller att försvara upphovsrätten på internet är rättvisan blind – av vrede. Och tyvärr gäller det inte bara amerikanska domstolar, utan också svenska och europeiska.

I Sverige började domstolarna år 2011 att dela ut fängelsestraff till vanliga fildelare som haft otur att bli tagna av rättighetshavarnas organisationer. Hittills har det bara varit en handfull fall som har blivit avgjorda, och i alla de fallen har den som drabbats av åtalet fått villkorlig dom (eftersom det handlat om vanliga medborgare som valts ut mer eller mindre slumpvis, och ingen av dem var kriminellt belastad sedan tidigare). Men ur juridisk synvinkel har domstolarna betraktat vanlig fildelning som ett så allvarligt brott att påföljden borde bli fängelse.

Är det här verkligen ett samhälle vi vill ha? Det fanns en tid när man kunde vara säker på att rubriken "Dömd till fängelse för att ha lyssnat på musik olagligt" syftade på ett land som Kuba, Sovjetunionen eller Chile under general Pinochet. Totalitära regimer har alltid haft för vana att sätta folk i fängelse för att de lyssnat på musik i strid med lagen, för att skydda staten mot önskad politiska influenser.

Men nu ser vi att de här rubrikerna används för att rapportera rättsfall i vad som borde vara respektabla EU-länder, som Sverige. Syftet den här gången är inte att skydda staten mot farliga politiska tankar, utan att skydda nöjesindustrin mot att behöva anpassa sig till teknikens framsteg. Men domarna är desamma: fängelse för olaga musiklyssnande. Tycker vi verkligen att det representerar proportionalitet i straffmätningen och den rätta vägen framåt?

År 2008 dömdes en dansk man att [betala 160 000 danska kronor](#) för att, som anklagelsen löd, ha delat ut 13 000 låtar i ett Direct Connect-nät 2005. Domen [reducerades 2011 av danska Högsta domstolen](#) efter sex års rättsliga strider, men de första två domstolarna som hanterade fallet tyckte att 160 000 kronor var ett helt rimligt belopp för en vanlig fildelare som råkat bli utsedd till syndabock av nöjesindustrins advokater.

Man ska minnas att 13 000 låtar inte är särskilt mycket med dagens mått mätt. För 30 år sedan skulle det ha behövts ett helt rum fullt med LP-skivor för att ha 13 000 låtar, men idag får de med lätthet plats på ett 64 GB USB-minne som man kan ha med sig i fickan och kopiera på några minuter. Tekniken har förändrat människors sätt att betrakta och hantera inspelad musik. Det gäller framför allt den yngre generationen. Det är antagligen svårt att hitta en dansk tonåring som inte har laddat ned eller delat mycket mer än så.

Innebär det att det är rimligt att alla danska familjer med tonåringar ska leva under hotet att tvingas betala 160 000 kronor om en advokat från nöjesindustrin knackar på dörren? Är det verkligen lika allvarligt att lyssna på popmusik utan tillstånd som att stjäla en bil värd 160 000 kronor och förstöra den?

Idag har domstolarna i Sverige och Europa ganska stor frihet att självständigt besluta hur mycket dömda fildelare ska betala i skadestånd. Det var därför Högsta domstolen kunde reducera skadeståndet i det danska fallet. Den friheten för domstolarna att begränsa skadestånden med hänvisning till rimlighet kunde ha försvunnit om inte Europaparlamentet hade sagt nej till ACTA-avtalet, *the Anti-Counterfeiting Trade Agreement*.

Trots att namnet gav sken av att ACTA handlade förfalskning av fysiska varor för att lura konsumenter (som alla, inklusive Piratpartiet, tycker är något dåligt som ska fortsätta vara olagligt) var konsekvenserna av ACTA mycket bredare än så. ACTA syftade framför allt att skärpa tillämpningen av upphovsrätten på internet, för att försöka bekämpa fildelningen.

Enligt ACTA skulle skadestånden för olaglig fildelning bli högre, i vissa fall absurdt höga.

I artikel 9.1 i [ACTA-avtalet](#) stadgades att

... Vid beslut om storleken på skadestånd för intrång i immateriella rättigheter skall [landets] rättsliga myndigheter ha befogenhet att följa, bland annat, alla legitima värdemätare som rättighetshavaren tillhandahåller, vilka kan innefatta utebliven vinst, värdet på varorna eller tjänsterna som utsatts för intrånget beräknat enligt marknadspris, eller rekommenderat försäljningspris.

(min fetstil)

Med andra ord: för att beräkna skadeståndet för en disk fylld av olagligt nedladdade låtar multiplicerar man antalet låtar med rekommenderat försäljningspris för en låt. Det kanske ser harmlöst ut vid första anblicken, men det leder till mycket drastiska konsekvenser i praktiken.

En 2 TB-disk har plats för ungefär en halv miljon låtar. Om man räknar med ett marknadspris på 10 kronor per låt uppgår skadeståndet för att ha en 2 TB-disk full av musik till fem miljoner kronor.

Är det rimligt? Kom ihåg att det här inte är något extremt exempel, utan något som massor med tonåringar gör som den naturligaste sak i världen. Skulle det verkligen vara rimligt om familjen måste sälja sitt hus och allt de äger om de blev upptäckta?

Under nuvarande lagar är skadestånden (i alla fall i princip) begränsade till de faktiska förluster som den vinnande parten kan visa

att hon har drabbats av. De måste vara rimliga. Inte ens advokaterna från ett film- eller skivbolag skulle kunna övertyga en svensk domstol att de faktiskt förlorat fem miljoner kronor i uteblivna inköp från en tonåring som aldrig har sett så mycket pengar i hela sitt liv.

Men enligt ACTA skulle inte film- och skivbolagen längre behöva bevisa att de faktiskt förlorat pengarna. Allt de skulle behöva göra var att multiplicera antalet låtar med priset för en låt, för att få det skadeståndsbelopp som beräknats genom det rekommenderade försäljningspriset.

Ett krav på fem miljoner mot en tonåring med en 2 TB-disk skulle anses oproportionerligt och absurt av en svensk domstol idag. Med ACTA skulle det blivit obligatoriskt att utdöma sådana skadestånd.

Upphovsrättslobbyn vet förstås det här. De var djupt involverade i ACTA-förhandlingarna sedan första dagen. Det var bara medborgarna och de folkvalda EU-parlamentarikerna och riksdagsmännen som hölls ovetande så länge som möjligt. Planen var att få ACTA undertecknat och klappat och klart innan alltför många politiker i demokratiskt valda församlingar kände till de verkliga konsekvenserna av ACTA.

Planen att skärpa upphovsrätten bakvägen genom frihandelsavtalet ACTA lyckades vi stoppa, genom att EU-parlamentet röstade nej till ACTA i juli 2012. Det var en stor seger för friheten på nätet, och den största konkreta segern hittills för Piratpartiet i EU-parlamentet.

Vi var engagerade i ACTA-frågan ända från det att vi blev invalda i parlamentet 2009, och bidrog till att den Gröna politiska gruppen i EU-parlamentet (där Piratpartiet ingår) också fokuserade på frågan. Genom att det fanns en grupp på insidan av parlamentet som kunde rapportera om vad som hände i processen, kunde aktivister ute på nätet följa frågan och bilda opinion. Under lång tid såg det nästan hopplöst ut att vi skulle lyckas vända majoriteten i EU-parlamentet, men vi fortsatte gmeta på med ACTA ändå.

Den uthålligheten i ACTA-frågan gav utdelning i januari 2012, när energin från nätprotesterna mot de amerikanska SOPA/PIPA-lagarna spillde över på ACTA-motståndet som hade legat och grott under så lång tid. Det började med massdemonstrationer mot ACTA på gatorna i flera polska städer, och under de följande veckorna spred sig protesterna över hela Europa.

Demonstrationerna på gatorna och att många medborgare hörde av sig till sina EU-parlamentariker och uttryckte sin oro över ACTA, ledde till att det skapades ett politiskt tryck inne i EU-parlamentet. Därifrån var steget kort när först den Socialdemokratiska gruppen, sedan den Liberala, bestämde sig för att de ville säga nej till ACTA. Eftersom Piratpartiet och den Gröna gruppen (med stöd av vänstern och progressiva enskilda ledamöter i andra grupper) hade hållit på i över två år och argumenterat mot ACTA, fanns alla argument färdiga och tillgängliga i huset. När Socialdemokraterna och Liberalerna väl fick den politiska viljan att säga nej, då kunde de lätt ta reda på hur de skulle göra.

Ska man klämma tandkräm ur en tub måste man klämma på båda sidorna samtidigt. Att trycka på bara ena sidan fungerar inte. I fallet ACTA hade vi tryck från bägge sidorna: från insidan och från utsidan. Utan alla aktivister som gick ut i snålblåsten på gator och torg i januari och februari 2012 för att försvara friheten på nätet, eller bidrog till kampen på andra sätt, hade vi aldrig vunnit ACTA-segern. Men utan Piratpartiet på insidan hade vi inte heller vunnit. Det var vid många tillfällen under processens gång som det var väldigt nära att vi förlorade, och vi skulle ha gjort det om det inte var för det arbete och den energi i ACTA-motståndet som Piratpartiets närvaro i parlamentet tillförde.

Men även om vi vann en stor seger när vi stoppade ACTA, och även om det är något vi med stolthet kommer berätta i nästa valrörelse när väljarna undrar vad vi har uträttat den här mandatperioden, så har inte upphovsrättslobbyn givit upp.

Det ryktas om att frihandelsavtalet CETA mellan Kanada och EU innehåller långa passager som är direkt kopierade från ACTA

när det gäller upphovsrätten på nätet. Eller i vart fall så var det så i det utkast till CETA som läckte, men som var från tiden innan EU-parlamentet sa nej till ACTA. EU-kommissionen påstår att de kontroversiella delarna är borttagna ur CETA, men eftersom de samtidigt vägrar att publicera de aktuella förhandlingsdokumenten går det inte att veta hur sant det är.

Så kampen fortsätter, under nya bokstavskombinationer. Nejet till ACTA var en stor seger för alla som arbetar i och utanför Piratpartiet för nätets frihet. Upphovsrättslobbyn ger aldrig upp, men vi har visat att de inte är oövervinnerliga.

Rättssäkerhet

I Sverige, med nio miljoner invånare, träffas omkring tio personer av blixten varje år, och en eller två av dem dör. Det är förstås mycket tragiskt, men den här en-på-miljonen-risken räcker inte för att människor på allvar ska tro att de själva kommer träffas av blixten, och den är inte tillräcklig för att få dem att ändra sina vanor på något avgörande sätt. Du ser ingen gå omkring med skyddshatt med åskledare på gatorna in svenska städer.

Före 2011 var risken för att bli dömd för olaga fildelning ungefär lika stor som risken att bli dödad av blixten. Det drabbade högst en eller två personer per år, så det var inte något som någon på allvar förväntade sig skulle ske just honom eller henne.

År 2011, med tre särskilda åklagare och tio utredare inom polisen som fokuserade på fildelningsbrott, [ökade antalet fällande domar till åtta](#). Med andra ord ledde den här ganska massiva insatsen av rättsväsendets knappa resurser (som annars hade kunnat läggas på andra brott) bara till att de lyckades få upp risken för att bli dömd för fildelning till risken att bli träffad av blixten, istället för som tidigare risken att bli träffad och dödad.

Det är i och för sig en avsevärd ökning, men inte tillräcklig för att få fildelare att ändra sitt beteende på något avgörande sätt. Några kanske vidtar (den förnuftiga) säkerhetsåtgärden att

lägga femtio kronor i månaden på en anonymiseringstjänst för att dölja IP-numret, men en risk på samma nivå som risken för att bli träffad av blixten får knappast någon att sluta fildela.

För att sätta antalet fildelningsdomar i sitt sammanhang, [rapporterade TT](#) att cirka 20 procent av Sveriges befolkning, eller 1,4 miljoner människor, fildelar enligt nationell statistik. Ungefär en tredjedel av dem, eller omkring en halv miljon svenskar, uppskattas göra det på en sådan nivå att det skulle leda till fängelsedomar om det upptäcktes. Men naturligtvis kommer det stora flertalet aldrig att upptäckas.

"Vi skulle behöva tusentals åklagare" förklarade en av de tre särskilda fildelningsåklagarna för TT, väl medveten om att så aldrig kommer att bli fallet.

Ur de stora film- och skivbolagens perspektiv fungerar det helt enkelt inte att använda domstolarna i avskräckande syfte. Avskräckande medel har ingen effekt om inte risken för att åka fast är större än mikroskopisk. Det är den inte idag. Rättssystemet har inte kapacitet att åtala hela generationer samtidigt. Hanteringen i rättssystemet tyngs av alldeles för mycket skräp som "bevis", "laga ordning" och annan byråkrati för att skapa de volymer som film- och skivbolagen behöver för att få en effektiv avskräckande effekt. Tyvärr har de förstått det.

Därför vill de effektivisera hela processen. I USA har deras önskan gått i uppfyllelse. Anledningen till att Jammie Thomas' fall uppmärksammades av media var inte att det var det första, eller att skadeståndskraven från skivbolaget var ovanligt överdrivna. Det var exakt samma skadeståndskrav som skivbolagen redan ställt i tusentals liknande fall. Fallet Jammie Thomas uppmärksammades därför att hon var den första svarande som inte erkände sig skyldig. Istället för att vika ner sig och gå med på förlikning tog hon fallet till domstol.

Låt oss repetera siffrorna. Skivbolaget stämde Thomas på 3,6 miljoner dollar men erbjöd en uppgörelse utanför rätten på 2 000

dollar. Det är inte svårt att förstå varför de flesta helt enkelt betalar, även om de är oskyldiga. Redan hotet om dyra advokaträkningar och risken att förlora miljoner uppväger den relativt lilla kostnaden för en uppgörelse. Det är oftast smartast att betala utpressaren och gå vidare.

Och, ja, utpressning. Organiserad utpressning. Det är precis vad det handlar om. Amerikanska skivbolag har stämt 80-åriga mormödrar, personer utan datorer, och i några fall personer som sedan länge varit döda. Genom att tvinga internetleverantörerna att lämna ut kundregister har de här mass-e-postade hoten utvecklats till en egen industri. Det finns ingen anledning att vara särskilt noga med vem som får hoten, skicka bara ut dem och vänta på att beskyddspengarna rullar in. Det finns inget incitament att se till att de som anklagas faktiskt är skyldiga, eftersom skivbolagen aldrig riskerar att förlora något.

Nyckeln till den här strategin för upphovsrättshavarna är att de kan tvinga internetleverantörerna att avslöja namnet på kunden bakom ett visst IP-nummer som använts på internet. Om de har tillgång till det kan de förvandla upprätthållandet av upphovsrätten från en kostnad till en lönsam verksamhet i sig. Eftersom bara en bråkdel av dem som får ett juridiskt hotelsebrev är beredda att ta risken och har resurserna att protestera i domstol, gör det inget att rättsväsendet bara kan hantera ett begränsat antal rättegångar per år. Planen fungerar ändå. För upphovsrättshavarna är det gratis pengar i utbyte mot ett frimärke.

Hur utbredd den här typen av utpressning är varierar mellan de olika länderna i Europa. År 2010 [tjänade danske filmskaparen Lars von Trier mer pengar på att hota att stämma folk](#) för att de laddat ned hans film "Antichrist" illegalt, än vad han sammanlagt fick i biljettintäkter och från video- och DVD-försäljningen. Affärsidén var mycket enkel. Allt han behövde göra var att skicka ut brev som sa "betala 9 000 (danska) kronor till oss omedelbart, annars stämmer vi dig för fem gånger så mycket." Över 600 tyska mottagare av brevet blev tillräckligt skrämde av hotet om en dyr rättslig process att för att betala utan protester. Även om en del av dem faktiskt

var oskyldiga, eller kanske bara tyckte att 9 000 kronor var en rätt så orimlig bestraffning för att ha tittat på en film (som inte ens var särskilt framgångsrik på biograferna), bestämde de sig för att det inte var värt risken att ställas inför domstol.

Sverige har hittills varit ganska förskonat från den här sortens beteende från upphovsrättshavarnas sida. Det är tack vare lagar som den svenska dataskyddslagen, som har förhindrat internetleverantörerna från att lämna ut information om vilka av deras kunder som hade ett visst IP-nummer vid en viss tid. Istället har film- och skivbolagen varit tvungna att väcka åtal och låta polisen undersöka om ett brott begåtts. Det räcker inte för upphovsrättshavarna, eftersom rättssystemet inte har kapacitet att få upp volymerna till den nivå som de önskar.

Det här kan dock komma att ändras nu när Sverige antagit både Ipred-lagen, [*Intellectual Property Rights Enforcement Directive*](#), och [*Datalagringsdirektivet*](#). De här två direktiven har hela tiden varit utformade för att fungera parallellt, för att ge upphovsrätts-havare de praktiska medlen för att genomföra strategin med juridiska hot.

Datalagringsdirektivet tvingar internetleverantörerna att föra loggar som kopplar samman ett IP-nummer med en viss kund, och Ipred-direktivet ger upphovsrättshavarna och deras anti-pirat-organisationer tillgång till informationen. Med de här två direktiven öppnas dörren för legaliserad utpressning av vanliga medborgare enligt amerikansk modell.

Det grundläggande problemet är att om lagarna gör det möjligt för privata företag att upprätta sina egna system för att bestraffa människor utan inblandning av domstolar, då har vi inte längre någon rättssäkerhet. Det viktiga är inte vad som skulle hända i den högsta juridiska instansen, utan kostnaden för att komma dit. Om du som medborgare inte har råd att riskera att få din sak prövad på korrekt sätt förvägras du i praktiken rättvisa.

...och det fungerar i alla fall inte

I juni 2010, deltog jag, Christian Engström, i ett arbetsgruppsmöte i Europaparlamentet angående upphovsrätten. Som gäster hade vi representanter från MPA, *Motion Picture Association*, och skivbolagens lobbyorganisation IFPI. De här två organisationerna utgör den hårda kärnan i upphovsrättslobbyn.

Representanten från IFPI talade om hur många fantastiska saker skivbolagen skulle komma ut med på marknaden, om bara piratkopieringen på internet kunde elimineras eller minskas. För att uppnå det ville hon ha satsningar på informationskampanjer riktade till internetanvändarna, och hårdare straff mot dem som gör intrång i upphovsrätten.

Hon visade en bild med orden

"Musikbranschen förordar en metod som kombinerar information till internetanvändare med sanktioner mot återkommande intrång."

Det här är precis vad upphovsrättslobbyn sagt i över ett decennium och fortfarande säger. Informationskampanjer av typen *you-wouldn't-steal-a-car* kombinerat med hårda straff, helst utan någon inblandning av domstolar.

Men bortsett från alla andra aspekter, finns det någon anledning att tro att det kommer fungera?

När det var min tur att ställa en fråga påminde jag IFPI och MPA om att de har mer än tio års erfarenhet av den här strategin i både USA och Europa. Det var 1998 som [DMCA](#), *Digital Millennium Copyright Act*, antogs i USA. I Europa har vi sett ett antal nya lagar för skärpt upphovsrätt introduceras under åren, som EUCD, [EU Copyright Directive](#), 2001 och Ipred, [Intellectual Property Rights Enforcement Directive](#), 2004. Vi har också sett ett oräkneligt antal informationskampanjer, vanligen med budskapet att "fildelning är stöld".

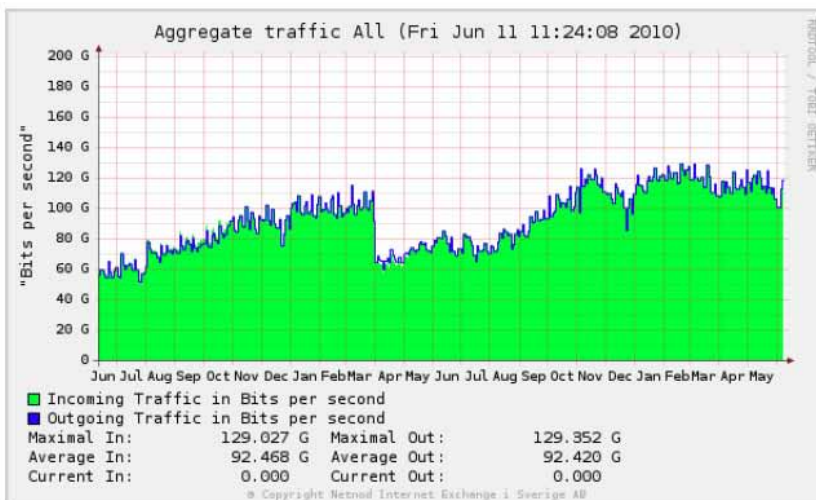
Med så stor erfarenhet från flera länder borde upphovsrätts-havarnas organisationer naturligtvis ha en klar bild av hur effektiv strategin varit.

"Kan du berätta om era erfarenheter, och kan du ge några exempel på länder fildelningen har eliminerats eller minskat radikalt genom informationskampanjer och sanktioner?" frågade jag representanterna från IFPI och MPA.

IFPI-representanten sade att strategin inte varit så värst framgångsrik hittills. Det berodde på att upphovsrätthavarna är tvungna att gå via domstolarna för att bestraffa fildelare, vilket begränsar antalet fall som de kan driva.

IFPI och de andra upphovsrätthavarna skulle behöva genomföra mer storskaliga massinsatser för att få en avskräckande effekt, sade hon. Hon hoppades att EU skulle komma till deras räddning med lagstiftning för att göra det möjligt.

När det gällde att ge exempel på ett land där strängare upphovsrätt gett betydligt minskad fildelning nämnde hon Sverige, där Ipred-lagen infördes den 1 april 2009.

Internettrafik i Sverige, tvåårsdiagram från Netnod

Så låt oss titta på ett diagram över den totala internettrafiken i Sverige vid den tidpunkten. (Föregående sida.)

Det är alldeles korrekt att vi kan se en markant nedgång i den totala nättrafiken med ungefär 40 procent den dag då Ipred trädde i kraft i Sverige. IFPI och de andra anti-piratorganisationerna skickade omedelbart ut jublande pressmeddelanden som sa att Ipred-lagen verkligen fungerade. Det har varit den linje de hållit fast vid sedan dess.

Men när vi tittar på kurvan ser vi att det bara tog ett halvår för nättrafiken att komma tillbaka till samma nivå som tidigare. Om det var en framgång för sanktionsstrategin mot fildelning, så var det en mycket kortlivad sådan.

Och så här har det varit över hela världen. Precis som IFPI berättade för arbetsgruppen i Europaparlamentet har information till internetanvändare och hårdare sanktioner hittills inte kunnat fått fildelningen att minska. Men man hoppas fortfarande att mer av samma sak kommer att få effekt.

Det finns inget som tyder på att deras förhoppningar har någon som helst verklighetsförankring. "Information och straff" fungerar helt enkelt inte, oavsett hur mycket de eller någon annan skulle vilja att det gjorde det.

Upphovsrättslobbyn vill bara mer, mer, mer, och de tvekar inte att förstöra våra medborgerliga fri- och rättigheter för att stötta sitt sönderfallande monopol och sin kontroll. När en hårdare tag inte fungerar – och det gör de aldrig – vill upphovsrättsindustrin ha ännu hårdare tag.

För några hundra år sedan var rådbräkning straffet för olaga kopiering. Rådbräkning är ett begrepp som de flesta inte är så bekanta med nu för tiden, men det var ett dödsstraff i form av utdragen tortyr där först den dömdes alla ben i kroppen bröts, och kroppen sedan vävdes in i ekrarna av ett vagnshjul och sattes upp till allmän beskådan. Dödsorsaken var vanligen törst, några dagar senare.

Kopieringsmonopolet på den tiden gällde tryckta mönster på tyg. Det var i 1700-talets Frankrike, före revolutionen. Vissa mönster var mer populära än andra, och för att få extra intäkter till kronan sålde kungen monopol på mönstren till utvalda medlemmar i adeln. De kunde i sin tur ta hutlöst betalt för mönstren (och gjorde det).

Men bönder och ofrälse kunde tillverka likadana mönster själva. De kunde göra piratkopior av tygerna vid sidan om adelns monopol. Så adeln gick till kungen och krävde att monopolet som de köpt för dyra pengar skulle upprätthållas med hjälp av kungens makt.

Kungen svarade med att introducera straff för piratkopieringen. Lindriga straff först, sedan gradvis hårdare. Mot slutet var straffet döden genom offentlig tortyr, utdragen över flera dagar. Och det var inte bara några få fattiga stackare som fick statuera exempel.

Svenske ekonomen och historikern Eli Heckscher skriver i sitt standardverk *Merkantilismen*:

"Naturligtvis kunde försöket att hindra en utveckling som fick stöd i en våldsam modeinriktning, uppburen av det .... inflytelserika kvinnliga släktet, omöjligt lyckas. Politiken ansågs ha kostat 16 000 människors livet, dels genom avrättning och dels genom väpnade sammanstötningar, fränsett de ännu oräknade som dömdes till galärerna och till andra straff; i Valence dömdes sålunda vid ett och samma tillfälle 77 till hängning, 58 till att steglas levande och 631 till galärerna, en frikändes, och ingen benådades. Men detta var så långt ifrån att hjälpa, att användningen av de tryckta kattunerna tvärtom spreds sig i alla samhällsklasser under denna tid, i Frankrike liksom annorstädes."

Sextontusen människor, så gott som uteslutande ofrälse, dog genom avrättning eller i de våldsamma sammandrabbningar som omgav monopolet.

Här kommer det intressanta:

Dödsstraffet fick inte ens pirattillverkningen av tyger att naggas i kanten. Trots att många personligen kände någon som avrättats genom offentlig tortyr fortsatte kopieringen i oförminskad skala.

Frågan som behöver besvaras är den här:

Hur länge ska politikerna fortsätta lyssna på upphovsrättsindustrins krav på strängare straff för kopiering, när vi kan lära från historien att inga straff som människan är kapabel att tänka ut kan avhålla människor från att kopiera och dela med sig av saker de tycker om?

För att lösa frågan om olaglig fildelning måste vi hitta en annan lösning. Men det är inget problem, för en sådan lösning finns redan färdig.

När man väl accepterar att upphovsrätten måste minska i betydelse och omfång, uppenbaras en hel rad fördelar med det scenariot. Två miljarder människor kommer ha tillgång dygnet runt till all mänsklighetens samlade kunskap och kultur. Det är ett ännu större framsteg för civilisationen än när de första folkbiblioteken öppnade runt 1850. Och den här gången behöver staten inte ens betala något för de nya biblioteken. All infrastruktur finns redan på plats. Tekniken har utvecklats och verktygen spridits. Allt vi behöver göra är att lyfta bort förbudet mot att använda dem.

Fildelning och medborgerliga rättigheter i ett nötskal

Förhållandet mellan fildelning och de medborgerliga fri- och rättigheter är mycket enkelt:

- *Fildelningen har kommit för att stanna.* Det spelar ingen roll vad Piratpartiet eller någon annan vill eller inte vill göra, det förändrar inte faktum. På lång sikt kommer det inte att gå att ta betalt för digitala kopior. Det är ett stycke teknikhistoria, och inte mer med det.

- *Så varför bry sig?* Upphovsrättsindustrin kan inte stoppa fildelning. Fildelarna kommer att hitta sätt att skydda sig genom anonymisering, kryptering osv., allt efter behov. Inga problem för dem. Men upphovsrättsindustrin kommer att försöka statuera exempel genom att straffa slumpvis utvalda individer på ett hårt och oproportionerligt sätt.

Det är inte acceptabelt. Ett ännu större problem är den allmänna övervakningen av allas privata kommunikation, och censuren och filtren som upphovsrättsindustrin föreslår. Därför måste vi ta den politiska striden för att anpassa lagarna om upphovsrätt till verkligheten.

Så enkelt är det. Det enda sättet att ens försöka begränsa fildelningen är att införa massövervakning av alla internetanvändare. Och inte ens det är särskilt effektivt, enligt vad erfarenheterna från förra decenniet visar. Men om man vill bekämpa fildelningen, är massövervakning det enda sättet. Det vet upphovsrättsindustrin.

Därför måste även de som i och för sig anser att fildelning är dåligt och fel och helst borde utrotas, ställa sig frågan om de är beredda att acceptera ett övervakningssamhälle för att uppnå det. När övervakningssystemen väl har installerats kan de användas i de syften som bäst passar dem som har makten.

Du kanske vet med dig att du "inte har något att dölja" just nu när det gäller fildelning, om du inte sysslar med det. Men kan du vara säker på att du alltid kommer "inte ha något att dölja" i frågan om att uttrycka åsikter som framtida regeringar kanske inte gillar. Hur vet du att du kommer vilja vara obrottsligt lojal mot en framtida regering som halkar in på McCarthyism eller värre, och börjar svartlista personer med vissa politiska sympatier?

Om vi bygger ett system för massövervakning, då kommer det att finnas klart den dagen någon vill använda det i andra syften. Det är fildelningsdebatten i ett nötskal.

Kapitel 4

Upphovsrätt är inte egendom

Upphovsrätten är en begränsning av äganderätten

Begreppet egendom är äldre än historien, troligen lika gammalt som själva mänskligheten.

Men upphovsrättsmonopolet är inte en äganderätt. Det är en äganderättsbegränsning. Upphovsrätt är ett statssanktionerat privat monopol som begränsar vad människor får göra med saker som de lagligen köpt.

Upphovsrättslobbyn pratar så ofta de kan om stöld, om egendom, om hur de rånas på något när någon gör en kopia. Det är rent sakligt helt fel. Men upphovsrättslobbyn vill alltid uttrycka sig så, eftersom det bakvägen med tiden smyger in tanken att upphovsrättsmonopolet innebär egendom, eller åtminstone är jämförbart med äganderätt.

Det här är bara retorik från upphovsrättslobbyn i ett försök att framställa monopolen som något rättfärdigt, för att associera "upphovsrättsmonopol" med ett positivt ord som "egendom". Men när vi tittar på monopolen i praktiken ser vi att det är en begränsning av äganderätten.

Låt oss jämföra två saker man kan äga: en stol och en DVD.

När jag köper en stol lämnar jag över pengar och får stolen och ett kvitto, i enlighet med ritualen för köp och försäljning. Stolen har massproducerats från ett original i en fabrik. När pengarna bytt ägare är just det här exemplaret av stolen min. Det finns många likadana, men just det här är mitt. Jag har köpt ett av många identiska exemplar och kvittot bevisar det.

Eftersom det här stolen är min, och bara min, finns det ett antal saker jag kan göra med den. Jag kan plocka isär det och använda delarna till nya hobbyprojekt som jag kanske säljer, ger bort eller ställer ut. Jag kan placera den på verandan och ta betalt av grannar om de använder den. Jag kan undersöka hur den är konstruerad och tillverka nya exemplar och göra vad jag vill med de nya exemplaren, inklusive att sälja dem.

Allt detta är normalt för egendom. Den är min, jag kan göra vad jag vill med den. Tillverka kopior, sälja, visa upp eller göra vad som helst.

(Det här förutsätter att det inte är patent på stolen. Men om vi antar att uppfinningen av stolen är äldre än 20 år har alla inlämnade patent på just den här specifika uppfinningen gått ut. Därför saknar patent betydelse för den här diskussionen.)

Låt oss nu övergå till vad som händer när jag köper en film.

När jag köper en DVD lämnar jag över pengar och får filmen och ett kvitto, i enlighet med ritualen för köp och försäljning. Filmen har massproducerats från ett original i en fabrik. När pengarna bytt ägare är just det här exemplaret av filmen mitt. Det finns många likadana, men just det här är mitt. Jag har köpt ett av många identiska exemplar och kvittot bevisar det.

Men trots det faktum att det här exemplaret av filmen är mitt, och bara mitt, finns det ett antal saker som jag inte får göra med det, eftersom de är förbjudna enligt upphovsrättsmonopolet som tillhör någon annan. Jag får inte använda delar av filmen till nya hobbyprojekt som jag säljer, ger bort eller ställer ut. Jag får inte ta betalt av grannarna för att de använder den på min veranda. Jag får inte undersöka hur den är konstruerad och tillverka nya exemplar, och jag får definitivt inte sälja de nya exemplaren. Alla de här rättigheterna är fullt normala för egendom. Men upphovsrättsmonopolet innebär begränsningar av min äganderätt till saker som jag lagligen köpt.

Det går inte att säga att jag äger DVD:n om man ser det på ett sätt, men inte på ett annat. Det finns en tydlig definition av egendom, och kvittot säger att jag äger DVD:n i alla dess tolkningar och aspekter. Varje del av formen som utgör DVD:n är min. Men upphovsrättsmonopolet begränsar hur jag får använda min egendom.

Det här innebär inte i sig att upphovsrättsmonopolet är dåligt. Men det innebär att man inte kan försvara det utifrån att äganderätt är någonting bra. Om man utgår från det kommer man till slutsatsen att upphovsrättsmonopolet är dåligt, eftersom det innebär en begränsning av äganderätten.

Att försvara upphovsrättsmonopolet med motiveringen att äganderätten är helig är precis som att försvara dödsstraff för mord med motiveringen att livet är heligt. Det kan finnas andra, giltiga försvar för upphovsrättsmonopolet och begränsningarna av äganderätten – men just den logiken håller inte.

Men om upphovsrätten inte är äganderätt, vad är den, och var kommer den ifrån, och hur har den blivit så omstridd i början av det nya århundradet? För att besvara de frågorna måste vi titta på upphovsrättens historia. Den visar sig vara ganska annorlunda mot vad som brukar höras från upphovsrättsindustrin.

1400-talet: Tryckpressen hotar att rubba makten

Vi börjar med digerdödens ankomst till Europa på 1350-talet. I likhet med övriga platser drabbades Europa hårt, människor som flydde västerut från det bysantinska riket förde inte bara med sig vetenskapliga skrifter utan också pesten. Det skulle ta Europa 150 år att återhämta sig politiskt, ekonomiskt och socialt.

De religiösa institutionerna var de som återhämtade sig långsammast. De drabbades hårt inte bara på grund av den täta koncentrationen av munkar och nunnor, utan återbefolkades också sist på grund av att föräldrar behövde alla tillgängliga barn för familjens ekonomi, i jordbruket osv. under de årtionden som följde efter pesten.

Detta har betydelse eftersom munkarna var de som gjorde böcker på den här tiden. Om man ville ha en bok kopierad gick man till en skrivare i ett kloster som kopierade boken. För hand. Ingen kopia blev perfekt. Alla skrivare rättade felstavningar och grammatiska fel medan de kopierade, men råkade ofta lägga till nya sådana.

Eftersom alla skrivare var anställda (läs styrda) av katolska kyrkan förekom en hel del begränsningar i fråga om vilka böcker som skulle produceras. Inte bara var priset för en enda bok svindlande högt – för en kopia av Bibeln krävdes 170 kalvskinn eller 300 fårskinn (!!)- utan det fanns också en gräns för vilka läror som fick reproduceras av en person inom prästerskapet. Något i motsatsställning till Vatikanen var inte tillnärmelsevis tänkbart.

Vid 1450 hade klostren ännu inte återbefolkats, och den huvudsakliga kostnaden för att få en bok kopierad var skrivarens tjänster, ett hantverk med få utövare men fortfarande mycket efterfrågat. Även om kostnaden för råvarorna för en bok var astronomisk, var den ändå den mindre kostnaden vid en bokbeställning.

År 1451 färdigställde Gutenberg sin kombination av tryckpress, flyttbara typer av metall, oljebaserat bläck och blocktryck. Samtidigt hade en ny typ av papper kopierats från kineserna, ett papper som var billigt att tillverka och som det fanns gott om. Detta gjorde att skrivarhantverket blev omodernt mer eller mindre över en natt. Tryckpressen revolutionerade samhället genom att erbjuda möjligheten att sprida information billigt, snabbt och korrekt.

Katolska kyrkan som tidigare kontrollerat all information (och utvecklat en egen marknad utifrån informationsbristen) blev rasande. De kunde inte längre styra vilken information som skulle reproduceras, kunde inte längre kontrollera vad människor visste. De inledde därför lobbyverksamhet mot europeiska kungar för att få ett förbud mot tekniken som tagit ifrån dem kontrollen över folket.

Många argument användes för att rättfärdiga den här verksamheten i försöken att vinna folkets hjärta och återgå till den gamla ordningen. Ett argument att notera var "*Hur ska munkarna få betalt?*".

Katolska kyrkans strävan att behålla kontrollen över informationen kom med tiden att misslyckas, vilket banade väg för protestantismen och renässansen, men inte förrän mycket blod hade spillts i försöken att förhindra den korrekta, billiga och snabba distributionen av idéer, kunskap och kultur.

Försöken kulminerade i Frankrike den 13 januari 1535 när en lag infördes på begäran av den katolska kyrkan, en lag som tvingade alla bokhandlare att stänga och föreskrev dödsstraff genom hängning för den som använde en tryckpress.

Lagen var ytterst ineffektiv. Ett pärlband av pirattryckerier radades upp längs landets gränser och piratlitteratur smugglades in i Frankrike genom distributionskanaler som byggts upp av vanliga människor som hungrade efter mer att läsa.

1500-talet: Bloody Mary uppfinner upphovsrätten

Den 23 maj 1533 förklarade ärkebiskopen att den 17-åriga flicka som senare blev Mary I av England var ett utomäktenskapligt barn. Hennes mor Catherine, som var katolik och påvens skyddsling, hade kastats ut ur familjen av fadern, Henrik, som konverterat till protestantismen enbart för att bli av med Catherine. Det var en orättvisa som Mary inte glömde så länge hon levde.

Kung Henrik VIII ville ha en son som skulle arva Englands tron åt Tudordynastin, men hans första äktenskap var en besvikelse på den punkten. Hustrun, Catherine of Aragon, hade bara fött honom en dotter, Mary. Illa var också att påven inte ville låta honom skiljas för att hitta någon annan som kunde föda honom en son.

Henriks lösning var mycket drastisk, radikal och nytänkande. Han lät hela England övergå till protestantismen och grundade *Church of England* för att eliminera påvens inflytande över hans äktenskap. Henrik förklarade därefter, den 23 maj 1533, sitt äktenskap med Catherine of Aragon ogiltigt, och gifte sig sedan med flera kvinnor i rad. Han fick en dotter även med sin andra fru och slutligen en

son med fru nummer tre. Till skillnad från Mary var hennes yngre halvsyskon – Elizabeth och Edward – protestanter.

År 1547, när Edward var nio år gammal, efterträdde han Henrik VIII på tronen, men dog före vuxen ålder. Mary kom näst i tronföljden trots att hon förklarats vara utomäktenskaplig. Således besteg hon Englands tron 1553 som Mary I. Med sig hade hon en stark önskan om hämnd.

Hon hade inte pratat med sin far på många år, och såg det som sin uppgift att rätta till det som hon tyckte han hade förbrutit sig mot: tron, England och hennes mamma Catherine. Mary ville återföra England till katolicismen, och förföljde protestanter med outröttlighet, avrättade hundratals offentligt, och fick öknamnet Bloody Mary.

Hon delade den katolska kyrkans oro över tryckpressen. Att vem som helst plötsligt kunde distribuera information snabbt i stor skala var farligt för hennes ambitioner att återinföra katolicismen. Särskilt farlig var möjligheten att distribuera protestantiskt material. (På den tiden fanns det ingen skillnad mellan religiöst material och politiskt material.) När hon såg hur Frankrike misslyckats kapitalt med att förbjuda tryckpressen, trots hot om hängning, förstod hon att det behövdes en annan lösning. En som gjorde tryckerierna delaktiga på ett sätt som skulle vara fördelaktigt också för dem.

Hon utarbetade ett monopol där Londons tryckargille fick ensamrätt på all tryckeriverksamhet i England, i utbyte mot att hennes censorer i förhand fick avgöra vad som var lämpligt att trycka. Det var ett mycket inkomstbringande monopol för gillet, som arbetade hårt för att vidmakthålla både det och drottningens censorers gunst. Sammanslagningen av företagsmakt och statliga befogenheter visade sig vara effektiv för att undertrycka det fria ordet och politiskt-religiöst oliktankande.

Monopolet gavs den 4 maj 1557 till *The London Company of Stationers*. Det kallades *copyright* – upphovsrätt.

Copyright blev ett enormt framgångsrikt som censurinstrument. Samarbetet med industrin för att undertrycka det fria ordet fungerade, i motsats till det franska försöket under tidigt 1500-tal att förbjuda all tryckning genom dekret. Tryckargillet *The London Company of Stationers* arbetade som en privat censurbyrå, brände olicensierade böcker, beslagtog eller förstörde tryckpressar som gjorde intrång i monopolen, och förhindrade att politiskt olämpligt material såg dagens ljus. Bara i tveksamma fall behövde de konsultera drottningens censorer för rådgivning om vad som var tillåtet och vad som inte var det. För det mesta var det helt uppenbart efter några få inledande konsultationer.

Det fanns helt tydligt en lust att läsa, och monopolen var mycket lönsamt för tryckargillet. Så länge inget politiskt destabiliserande kom i cirkulation tilläts allmänheten sin förströelse. Vinnare var både den förtryckande drottningen och tryckargillet, som fick ett lönsamt monopol.

Mary I dog bara ett år senare, den 17 november 1558. Hon efterträddes av sin protestantiska halvsyster Elizabeth, som blev Elizabeth I och en av de mest aktade regenterna någonsin i England. Marys försök att återinföra katolicismen i England misslyckades. Hennes uppfinning upphovsrätten lever däremot än i dag.

1600-tal – 1700-tal: Monopolet dör och återuppstår

Efter att Bloody Mary infört upphovsrättsmonopol och censur 1557, hade varken gillet som fått det lönsamma monopolen eller kronan som ville ha censur någon önskan att överge konstruktionen med monopol i form av upphovsrätt. Det fortsatte utan avbrott i 138 år.

Upphovsrättsmonopolet inrättades som censurmekanism av Mary I 1557 i syfte att förhindra att människor diskuterade och spred protestantiskt material. Hennes efterträdare, Elizabeth I, var lika nöjd med monopolen och behöll det efter Marys död 1558 för att förhindra att människor diskuterade och spred *katolskt* material.

Under 1600-talet försökte parlamentet gradvis ta kontroll över censuren från kronan. År 1641 [avskaffade](#) parlamentet den domstol som prövade upphovsrättsfall, den ökända [Star Chamber](#). Det gjorde att intrång i monopolen blev ett brott utan straff, ungefär som att gå mot röd gubbe i Sverige idag. Det var fortfarande rent tekniskt ett brott mot lagen, men man kunde inte ställas inför rätta för det, och det förekom inga straff. Till följd av det här frodades den brittiska kreativiteten.

Men tyvärr var det inte alls vad parlamentet hade tänkt sig.

1643 [återinfördes](#) monopolen med upphovsrätt och censur, och det med besked. Nu ingick krav på förhandsregistrering för författare, tryckare och förlag hos *The London Company of Stationers*, krav på licens före all publicering, rätten för tryckargillet att beslagta, bränna och förstöra olicensierad utrustning och olicensierade böcker, samt arrestering och hårda straff för den som bröt mot upphovsrättscensuren.

Om vi snabbspolar framåt en bit kommer vi till det som kallas den ärorika revolutionen 1688, då parlamentets sammansättning förändrades radikalt till att till största delen bestå av personer som tidigare kommit i kontakt med censuren ur affärsmässig vinkel, och inte var så intresserade av en fortsättning av systemet. Därför lät man tryckargillet monopol löpa ut 1695.

Från år 1695 och framåt fanns ingen upphovsrätt. Ingen kreativitet frodades – igen – och historiker hävdar att många av de dokument som så småningom ledde till grundandet av Amerikas Förenta Stater skrevs på den här tiden.

The London Company of Stationers var förstås inte alls glada över nyordningen som gjort att de förlorat sitt lukrativa monopol. Gillet samlade sina familjer på trappan till parlamentet och bad om att monopolen skulle återinföras.

Det är värt att notera att det inte var författarna som bad om ett upphovsrättsmonopol, det var tryckerierna och distributörerna

som gjorde det. Ingen påstod att inget skulle skrivas utan upphovsrätt. Argumentet var att inget skulle *tryckas* utan upphovsrätt. Det är något helt annat.

Parlamentet som just avskaffat censuren var inte så suget på att återupprätta en central kontrollpunkt som kunde riskera att missbrukas i framtiden. *The London Company of Stationers* svarade med att föreslå att författare skulle "äga" sina verk. Med det slog de tre flugor i en smäll. Ett, parlamentet slapp den centrala kontrollpunkt som kunde användas för censur. Två, förlagen skulle få monopolen i praktiken, eftersom författarna inte skulle ha någon annan att sälja sina böcker till. Tre, och kanske det viktigaste, monopolen skulle juridiskt sett klassificeras som *common law* i det anglosaxiska rättssystemet istället för den svagare *case law*, och därför få ett mycket starkare rättsligt skydd.

Förlagslobbyn fick som de ville. Det nya upphovsrättsmonopolet antogs 1709, och gällde från den 10 april 1710. Det här var upphovsrättslobbys första stora seger.

Vad vi ser vid den här punkten i historien är upphovsrätt i oförtäckt form: ett monopol med rötterna i censur som inte bryr sig om vare sig artister eller författare, utan är inriktat på förlagens vinst.

The London Company of Stationers kunde under lång tid fortsätta att beslagta, förstöra och bränna andras tryckpressar, trots att de inte längre hade laglig rätt till det. Maktmissbruk uppstod direkt, och skulle pågå till det avgörande [Entick vs. Carrington-fallet](#) 1765, efter ännu en räd mot "olicensierade" (läs oönskade) författare. I domen 1765 fastslogs med bestämdhet att ingen rätt kan nekas någon medborgare om inte uttryckligen förbjuden i lag, och att ingen myndighet får ta på sig någon rätt om inte uttryckligen givet i lag.

Därmed hade de allra första grunderna till modern demokrati och medborgerliga fri- och rättigheter vunnits i slaget mot upphovsrättsmonopolet. Ingenting är nytt under solen.

1787: Amerikanska konstitutionen uttrycker upphovsrättens mål

När Förenta Staterna grundades överfördes monopolkonceptet till Nya Världen och diskuterades intensivt. Thomas Jefferson motsatte sig starkt tanken på monopol på idéer. En kompromiss nåddes.

Som vi sett hade upphovsrätten inte sitt ursprung i USA. Begreppet hade funnits tidigare, och konstitutionens fäder var influerade av det gamla landets lagar när de skulle skriva lagarna för sitt nya land. Men ämnet monopol på idéer var en fråga som inte var så enkel att lösa. [Jefferson skrev](#):

Om naturen har gjort en enda sak mindre lämpad för exklusiv äganderätt än allt annat, då är det den verkan av tankekraft som kallas en idé, som en individ kan ha exklusiv äganderätt till så länge som han håller den för sig själv; men ögonblicket då den avslöjas överlämnar den sig i allas ägande och mottagaren kan inte beröva sig själv den. Dess säregna karaktär är också att ingen äger någon mindre del, eftersom alla andra äger helheten. Den som får en idé från mig tar emot upplysningen utan att förminska min del av den; precis som den som tänder sitt ljus med hjälp av mitt tar emot ljus utan att förmörka för mig. Att idéer fritt ska spridas mellan människor över hela jorden, för moralisk och ömsesidig upplysning, tycks vara säreget och välvilligt avsett av naturen när den skapades ... ur stånd till fångenskap eller exklusivt beslag.

Till slut blev Förenta staternas konstitution den första att ange orsaken till varför upphovsrätt (och patent) ska beviljas. Den är mycket tydlig och rakt på sak i sin motivering:

...för att [främja utvecklingen](#) av vetenskap och nyttiga konstformer...

Man ska särskilt lägga märke till att monolets syfte *inte* var att någon viss yrkesgrupp skulle tjäna pengar, varken författare eller tryckerier eller distributörer. Syftet är istället uttryckt med exem-

plariskt tydlighet: Monopolets enda existensberättigande är om det maximerar den kultur och kunskap som är tillgänglig för samhället.

Upphovsrätten ska bygga på en balans mellan allmänhetens tillgång till kultur, och samma allmänhets intresse av att ny kultur skapas. Det här är oerhört viktigt. Det är bara allmänhetens intressen som är legitima och som ska vägas mot varandra enligt den här målsättningen för upphovsrätten. Monopolinnehavarna gynnas i hög grad av monopolet och vill naturligtvis ha det kvar, men de är inte legitima intressenter och ska inte ha någon talan när vi diskuterar hur vi ska utforma upphovsrätten. När man diskuterar försvarspolitik och regementsnedläggningar är inte den enskilda regementsstaden som ska besluta huruvida just deras regemente faktiskt behövs för rikets försvar.

Det är viktigt att peka på formuleringen i den amerikanska konstitutionen när människor [felaktigt](#) tror att upphovsrättsmonopolet är till för att artisterna ska tjäna pengar. Så har det aldrig varit, inte i något land.

Storbritannien 1850:

"Läsa böcker utan att betala? Det är ju stöld!"

Samtidigt i Storbritannien var böcker fortfarande ganska dyra, framför allt på grund av upphovsrättsmonopolet. Boksamlingar fanns bara i rika människors hem, men några av dem började välvilligt låna ut böcker till vanligt folk.

Förlagen klagade högljutt och utövade påtryckningar på parlamentet för att få en lag som förbjöd människor att läsa böcker som de inte hade betalat för ett eget exemplar av. De försökte förbjuda offentliga bibliotek innan de ens var uppfunna. "*Läsa utan att först betala? Det är att stjäla från författarna! Ta brödet direkt från deras barns munnar!*"

Men parlamentet ansåg att läsningen var positiv för hela samhället, så de struntade i förläggarnas domedagsprofetior, och bestämde sig

för att offentliga bibliotek skulle vara lagliga. Vare sig det var bra eller dåligt för förläggarnas affärer var det viktigare för landet att även vanligt folk lärde sig läsa, så att de var redo för den nya tidens krav. Det var till fördel för samhället att skapa lika villkor, att upprätta folkbibliotek, tillgängliga för både fattiga och rika.

Upphovsrättens monopolister rasade när de fick höra det här. *"Man kan ju inte låta folk läsa böcker gratis! Inte en enda bok kommer någonsin att säljas igen! Ingen kommer att kunna försörja sig på sitt skrivande! Ingen författare kommer att skriva en endaste bok till om den här lagen går igenom!"*

Men parlamentet på 1800-talet var mycket klokare än idag, och såg upphovsrättsmonopolisternas upprördhet för vad den var. Parlamentet tog tydligt ställning för att den allmänna tillgången till kunskap och kultur var viktigare för samhället än upphovsrättsmonopolet, och så, 1849, antogs lagen om införande av offentliga bibliotek i Storbritannien. Det första offentliga biblioteket öppnade 1850.

Och som vi ju vet har ju inte en enda bok skrivits sedan dess...? Eller så var upphovsrättsmonopolisternas klagovisor om att inget kommer skapas utan ett starkt monopol lika falska då som när de upprepas idag.

(I en del europeiska länder, bland annat Sverige, får författare och översättare en viss ersättning för varje bok som lånas på bibliotek. Det är viktigt att förstå att det inte är kompensation för en tänkt inkomstförlust, som om varje begränsning av monopolet krävde kompensation, utan ett nationellt kulturbidrag där man använder statistik från biblioteken för att avgöra hur stora bidrag olika författare ska få. De här systemen tillkom under 1900-talet (i Sverige 1954), långt efter bibliotekens införande.)

Tyskland hade vid den här tiden inget upphovsrättsmonopol. [Historikerna diskuterar](#) om det var en orsak till den snabba spridningen av kunskap som gjorde det möjligt för Tyskland att ta den industriella ledningen över Storbritannien – kunskap kunde spridas billigt och effektivt. På ett sätt bevisade Tysklands försprång

före Storbritannien att det brittiska parlamentet hade rätt: Det nationella intresset av tillgång till kultur och kunskap har företräde före förlagens intresse för monopolen.

Paradoxalt nog glömdes upphovsrätts- och patentmonopolen bort när frihandelslagarna infördes i Europa i mitten av 1800-talet. Patentlagen talade fortfarande om "förebyggande av illojal konkurrens" som motivering för sin existens, vilket är en kvarleva från när gillena bestämde över produkter, tjänster och priser. Om ett företag ägnar sig åt "lojal" konkurrens inom sin bransch idag anmäler vi dem (med rätta) för kartellbildning och brott mot konkurrenslagarna. Men både upphovsrätt och patent bygger på en föreställning att konkurrens är någonting skadligt som ska begränsas. Det tänkandet är en kvarleva från de gamla konkurrensbegränsande gillena, som till exempel tryckargillet i London.

Sent 1800-tal: Ideell rätt på kontinenten

Under det sena 1800-talet hade förlagens ständigt stärkta upphovsrättsmonopol försämrat författarnas möjligheter att tjäna pengar på sina verk. I stort sett alla pengar gick till förlag och distributörer, medan författarna fick svälta på grund av upphovsrättsmonopolet. (Precis som idag.)

En författare i Frankrike vid namn Victor Hugo tog ett initiativ för att rättvisare villkor genom att införa en fransk tradition känd som *droit d'auteur*, "författarens rätt", i upphovsrättsmonopolet. Han kom också att göra upphovsrättsmonopolet internationellt. Fram till dess hade det bara varit ett nationellt monopol. En fransk författare kunde sälja sitt monopol till ett franskt förlag och förlaget fick monopol i Frankrike, men inte i Tyskland eller Storbritannien. Hugo ville ändra på detta.

Han ville också balansera den oerhörda makt som förlagen hade genom att också ge författarna vissa rättigheter inom monopolen – vilket tyvärr ledde till att allmänheten fick ge upp ytterligare några rättigheter. (Det är viktigt att komma ihåg här att [det finns tre](#)

[parter](#) i striden om upphovsrätten: upphovsmännen, förlagen, och allmänheten. Ironiskt nog är det förlagen, den minst viktiga parten för att upprätthålla ett samhälle rikt på kultur, som har den absolut starkaste makten vad gäller monopolets utformning.)

Hugo levde inte länge nog för att se sitt förslag bli verklighet, men Bernkonventionen undertecknades 1886. Den sa att länder ska respektera andra länders upphovsrätt och en byrå – BIRPI – upprättades för att bevaka detta. Byrån har muterat, växt och svullnat och är idag WIPO, som [fortfarande utövar tillsyn](#) över Bernkonventionen, som också har svullnat, muterat och kidnappats två gånger. (Mer om detta i nästa avsnitt.)

Vid den här tidpunkten finns det fyra sidor av upphovsrättsmonopolet, och de har fler olikheter än likheter.

- 1. Det kommersiella monopolet för framställande av exemplar av verk.** Det här är ursprungsmonopolet som gavs till Londons tryckargille i utbyte mot censur.
- 2. Det kommersiella monopolet för framföranden av verk.** Om någon framför ett verk offentligt på en vinstdrivande scen har monopolinnehavaren rätt att kräva pengar.
- 3. Ideell rätt att erkännas som upphovsman.** Rätten för en författare eller artist att erkännas vara upphovsman till sitt verk fungerar som skydd mot förfälskning och plagiat.
- 4. Ideell rätt att ge sitt veto** mot ett olämpligt framförande av verket. Om en författare känner att ett framförande förminskar verket eller författarens namn har författaren rätt att stoppa framförandet.

De ideella rättigheterna skiljer sig stort till sin natur från de kommersiella monopolen, eftersom de inte kan säljas eller överföras. De faller tydligt utanför motivet att gynna förlagen, som övertygade det brittiska parlamentet att införa upphovsrättsmonopolet 1709.

De här fyra delarna brukar ofta medvetet förväxlas och blandas av dem som vill försvara de mest kontroversiella och skadliga av monopolen, de kommersiella monopolen för exemplarsframställning och framföranden. Man hör ofta folk från upphovsrättsindustrin försvara monopolet genom att fråga "*Skulle du vilja att någon annan tog det du gjort och sa att det var deras?*" Men det är den helt okontroversiella tredje delen, den ideella rätten att bli erkänd som upphovsman när man är det. Den kan inte på något sätt användas som argument för att försvara något av de två kommersiella monopolen.

Förenta Staterna gillade förresten inte ideella rättigheter, så de höll sig utanför Bernkonventionen tills de kunde använda den som hävstångseffekt mot Toyota hundra år senare. Vi återkommer till det.

1930-talet: Kidnappad av skivindustrin

Nästan hela 1900-talet pågick en kamp mellan utövande musiker och skivbolag om den mest framträdande platsen. Under större delen av århundradet ansågs musikerna vara den viktigaste parten, både i lagstiftningen och enligt vanligt sunt förnuft. Men skivindustrin ville hellre se musiken under bolagskontroll. Ett aktivt ingripande från fascistregimen (som kallade sig själv så) i Italien tippade vågskålen i den riktningen.

Upphovsrätten på 1900-talet kännetecknades inte av böcker utan av musik. På 1930-talet inträffade två samtidiga katastrofer för musikerna: den stora depressionen som orsakade att många musiker förlorade sina jobb, och filmer med ljud som gjorde nästan alla övriga musiker arbetslösa.

I det här läget togs två initiativ samtidigt. Musikernas fackföreningar kämpade för inkomst och försörjning till dem som nu var arbetslösa. Fackföreningar över hela västvärlden oroade sig över spridningen av "mekaniserad musik", all musik som inte framfördes live och därför inte behövde musiker som framförde den. De ville ha inflytande över högtalartekniken och frågan lyftes

genom ILO (*International Labour Organization*, en företrädare till [FN-organet med samma namn](#)).

Samtidigt försökte skivbolagen också skaffa sig makt över både högtalare, radio och musiker. Men på den tiden såg politiker och näringsliv skivbolagen som serviceföretag till musikerna. De kunde göra bra affärer om de var tillräckligt serviceinriktade, eller gå i konkurs om de inte kunde anpassa sig, och det var ingen som brydde sig om vilket. Ingen alls, med bara ett undantag:

Fascistiska Italien.

(Ordet *fascist* är känsloladdat idag, och brukar mest användas som ett skällsord snarare än i den ursprungliga politiska betydelsen. Den italienska regimen då var självutnämnda fascister. Vi använder ordet för att beskriva dem exakt så som de beskrev sig själva).

År 1933 inbjöds fonografindustrin till Rom av *Confederazione Generale Fascista dell'Industria Italiana*. Vid den här konferensen, som hölls den 10 till 14 november, bildade fonografindustrin en internationell federation. Den skulle senare bli känd under sin bokstavsförkortning IFPI. Man kom överens om att IFPI skulle arbeta inom Bernkonventionen för att få ett erkännande av producenternas rättigheter, i likhet med de rättigheter som musiker och artister hade (på pappret, men som alltid såldes till musikförlag).

IFPI fortsatte att anordna möten i länder som välkomnade deras korporativa agenda, och även året därpå hölls mötet i Italien, i Stresa. Från 1935 och framåt blev världsläget en aning turbulent, men Italien antog ändå skivindustrins korporativa rättigheter 1937.

Efter kriget var tanken på ett upphovsrättsliknande monopol, kopplat till Bern och därför internationellt, fortfarande alltför frestande för skivindustrin att motstå. IFPI återsamlades 1950 i [parafascistiska Portugal](#), Italien var inte längre lämpligt. Konferensen tog fram ett utkast som skulle ge upphovsrättsliknande monopol, så kallade "närstående rättigheter", för produktion och av kreativa

verk som musik. Monopolet kom att bli i stort sett identiskt med det kommersiella upphovsrättsmonopolet för text och musik.

De närstående rättigheterna ratificerades 1961 av BIRPI (idag WIPO) i den så kallade Romkonventionen, och gav skivindustrin ett monopol som fungerade på samma sätt som upphovsrätten. Samtidigt hade ILO:s försök att ge musikerna motsvarande rättigheter misslyckats och runnit ut i sanden.

Sedan 1961 har skivindustrin intensivt försvarat upphovsrätten trots det faktum att den inte har någon upphovsrätt, utan bara det parallella monopol som kallas "närstående rättigheter".

Man måste komma ihåg två saker:

För det första blandar skivindustrin med avsikt ihop alla de här monopolen. Den försvarar "sin upphovsrätt", som den inte har, och pratar nostalgiskt om hur upphovsrätten skapades i början av upplysningstiden med stor vishet, och hänvisar till Statute of Anne 1709 (som ändå inte var den första upphovsrätten). I själva verket skapades monopolen för närstående rättigheter i Europa så sent som 1961. De har varit kontroversiella och ifrågasatta från första dagen 1961, och är absolut inte någon produkt av upplysningstidens stora vishet.

För det andra, om ILO inte hade misslyckats med att försvara musikernas intressen hade vi än idag sett skivbolagen som servicebyråer för musiker, istället för att vara de som kontrollerar både musikerna och konsumenterna, som de kom att göra från 60-talet och framåt i ännu högre grad än tidigare. Det hade kunnat gå annorlunda om inte två fascistregeringar – fascist i ordets bokstavliga mening – ingripit och stöttat skivindustrin genom att i korporativ anda ge skivbolagen särskilda privilegier.

1980-talet: Kidnappad igen – av Pfizer

Toyota slog rakt mot den amerikanska själen på 1970-talet och alla amerikanska politiker började bära mentala "slutet är nära"-knappar. Det mest amerikanska av allt – bilar! De amerikanska bilarna! – var inte tillräckligt bra för det amerikanska folket. Alla köpte Toyota istället. Att USA närmade sig slutet som industrination, ur stånd att tävla med Asien, var ett tecken av apokalyptisk storlek.

Det här är det senaste kapitlet i historien om upphovsrättsmonopolet. Perioden från 1960 till 2010 kännetecknas av två saker.

Den ena är den skivbolagsstyrda smygöverföringen av mono- polet in i det icke-kommersiella, privata sfären, istället för att tidigare ha varit ett rent kommersiellt monopol ("Bandinspelning i hemmet är olaglig" och liknande struntprat). Det är det som gör att upphovsrättsmonopolet nu hotar de grundläggande fri- och rättigheterna.

Den andra är utvidgningen av både upphovsrätt och patent för att gynna i första hand amerikanska intressen. Eftersom de flesta känner till den förstnämnda utvecklingen återkommer vi till den längre fram.

När det stod klart för politikerna att USA inte längre skulle kunna behålla sin ekonomiska dominans genom att producera någonting som var industriellt värdefullt eller lönsamt, tillsatte de många kommittéer med uppdraget att hitta svaret på en viktig fråga: Hur ska USA kunna behålla sin globala dominans om (eller när) inget som är konkurrenskraftigt på marknaden produceras i landet?

Svaret kom från oväntat håll: läkemedelsföretaget Pfizer.

I New York Times publicerades den 9 juli 1982 en ilsken debatt- artikel med rubriken "Tankestöld" av Pfizers VD Edmund Pratt (under pseudonym). Där beklagade han upprört att länder i tredje världen stal från dem. (Med det menade han att länder tillverkade medicin från egna råvaror vid egna fabriker, med hjälp av egen

kunskap, på egen tid, för sitt eget folk som ofta dog i sjukdomar som var fruktansvärda men som gick att bota.)

Viktiga beslutsfattare såg en strimma av hopp i Pfizers och Edmund Pratts tankegångar, och gjorde Pratt till ledamot i en kommitté direkt under presidenten. Denna kommitté var den inflytelserika ACTN: *Advisory Committee on Trade Negotiations* (en rådgivande kommitté i handelsförhandlingar).

Det ACTN rekommenderade, på Pfizers tillrådan, var så vågat och provokativt att ingen var riktigt säker på om det skulle gå att testa. USA skulle försöka koppla samman handelsförhandlingar och utrikespolitik. Varje land som inte undertecknade "frihandelsavtal" som innehöll kraftfulla skärpningar av både upphovsrätt och patent, blev svartlistat på ett flertal sätt. Det mest framträdande var bevakningslistan "Special 301", som är en lista över nationer som USA inte anser respekterar upphovsrätten i tillräckligt hög grad. En majoritet av världens befolkning bor i länder som finns med på listan, bland annat är Kanada med (eller har varit det).

Så lösningen USA bestämde sig för var inte att börja producera något av värde för internationell handel, utan att omdefiniera "producera", "något" och "värde" och tvinga andra länder att acceptera det genom att mer eller mindre förtäckt hota med handelspolitiska trakasserier. Det fungerade. ACTN-planen förverkligades av amerikanska diplomater som lyckades förmå utländska regeringar att anta lagar som favoriserade amerikanska industriintressen. USA arbetar konsekvent för att införa mer och strängare immaterialrätt i hela världen, genom att växla mellan bilaterala "frihandels"-avtal som går utöver vad de multinationella avtalen kräver, och sedan verka för multilaterala avtal som höjder ribban i enlighet med de mest extrema bilaterala avtalen. På så sätt främjas amerikanska intressen över hela världen.

På det här sättet kunde USA skapa ett värdeutbyte där man hyrde ut ritningar, och fick färdiga produkter enligt ritningarna i retur. Det betraktades som en rättvis uppgörelse i de frihandelsavtal som innehöll en ny och konstgjord definition av begreppet värde.

Hela den monopolberoende amerikanska industrin låg bakom och tryckte på: upphovsrättsindustrin, patentindustrin, samtliga. De såg till att få alla politiska avgöranden flyttade till de forum som var förmånligast för egen del.

Först försökte de gå till WIPO för att upprepa kapningen som skivindustrin lyckats med 1961, för att försöka få legitimitet och värdskap för ett nytt handelsavtal som skulle marknadsföras som "Bern Plus". Eftersom WIPO är tillsynsorgan för Bern blev det vid den här tidpunkten (1988) politiskt nödvändigt för USA att ansluta sig till Bernkonventionen. Fram tills dess hade USA inte tyckt att det låg i deras intresse att se till att exempelvis brittiska författare fick betalt när de blev utgivna i USA, så USA hade inte brytt sig om Bernkonventionen.

Men WIPO genomsådade planen och avvisade USA i stort sett med en gång. WIPO upprättades inte för att ge något land den typen av fördel framför resten av världen. Försöket att kapa upphovsrätts- och patentmonopolen uppfattades som oförskämt.

Därför behövdes ett annat forum. Konsortiet av USA:s monopolindustri närmade sig GATT – [*General Agreement on Tariffs and Trade*](#) – och lyckades få inflytande där. En stor process inleddes där ungefär hälften av länderna i GATT lurades, tvingades eller trakasserades till att ingå ett nytt avtal under GATT, ett avtal som låste Bernkonventionen och gjorde amerikansk industri betydligt starkare. Avtalet kallades TRIPs. Vid ratificeringen av TRIPs-avtalet döptes GATT-organet om till WTO, Världshandelsorganisationen. De 52 GATT-länder som valde att stå utanför WTO fann sig snart att det blev ekonomiskt omöjligt i praktiken att fortsätta säga nej till de nykoloniala villkoren. Det var bara ett av de ursprungliga 129 länderna som inte anslöt sig.

TRIPs har fått mycket kritik för att det är konstruerat för att göra de rika rikare på de fattigas bekostnad, och att fattiga länder som inte kan betala med pengar måste betala med medborgarnas hälsa och ibland liv. TRIPs förbjuder länder i tredje världen att

producera medicin i egna fabriker från egna råvaror med egen kunskap till sitt eget folk. Efter flera nästan-revolter har det införts vissa "flexibiliteter" i TRIPs för att "tillåta" det här. Men varje gång något land vill utnyttja de här flexibiliteterna för att bota sin egen befolkning, kämpar de stora läkemedelsbolagen emot med näbbar och klor och decennielånga domstolsprocesser, medan människorna som inte får medicin fortsätter dö.

Men kanske den mest talande historien om hur viktiga de konstgjorda monopolen har blivit för USA är när Ryssland sökte inträde i WTO (av obegripliga skäl). Som motprestation från Rysslands sida för att beviljas tillträde kunde USA kräva vad som helst. De krävde att den i Ryssland lagliga musikbutiken [AllOfMP3](#) skulle stängas. I butiken såldes kopior av mp3-filer, och genom att den betalade tillämpliga licensavgifter och var helt laglig, klassades den i Ryssland som en radiostation.

Låt oss nu backa och ta det här sista en gång till. Det var USA och Ryssland som satt vid förhandlingsbordet. Tidigare fiender som hållit varandra under kärnvapenhot 24 timmar om dygnet i alla lägen. USA kunde ha krävt och fått vad som helst. Absolut vad som helst.

Så vad ville USA?

USA bad Ryssland stänga en skivaffär.

I det läget inser man hur mycket makt de här monopolen har.

Upphovsrätt som fundamentalistisk religion

Konflikten mellan upphovsrättsindustrin och medborgarna är praktiskt taget identiskt med det som utspelade sig när tryckpressen infördes, och katolska kyrkan förklarade krig mot människor som på egen hand sökte kunskap. I båda fallen handlar det egentligen inte om religion eller lag, utan om den mycket enkla principen att folk är folk, och att mäktigt folk använder sin makt för att behålla den.

Vad som är intressant här är att upphovsrättsförsvarens agerande som religiösa fundamentalister. De är naturligtvis inte religiösa i den egentliga betydelsen av ordet. Men de reagerar som om upphovsrätten var en religiös övertygelse, som om den är något som inte får ifrågasättas.

[Enrique Dans noterar](#) att de angriper inte bara upphovsrättsreformister, utan vem som helst som ifrågasätter upphovsrätten, med en emotionell och aggressiv glöd och kallar reformisterna pirater, tjuvar, gratisnyltare etc. I en annan tid och på en annan plats skulle de ha sagt "kättare".

Fakta och siffror som belyser situationen och pekar på en lösning på problemen är aldrig välkomna, utan avvisas aggressivt och ignoreras av upphovsrättsfundamentalisterna.

Det finns några observationer man kan göra utifrån det här.

För det första, människor är människor och kommer att vara människor, och ingenting är nytt under solen. Allt det här har hänt förut och kommer att hända igen.

Tryckpressen var en revolutionerande teknologi som hotade den kontroll över informationen som katolska kyrkan hade haft hittills. När de gamla maktstrukturerna insåg att deras makt riskerade att glida dem ur händerna eller urholkas, kämpade de emot på alla tänkbara sätt. Och fastän tekniken vann till sist, lyckades de forna informationsmonopolisterna förorsaka samhället en hel del indirekta skador.

Internet är en revolutionerande teknik som hotar den kontroll över informationen som nöjesindustrin har haft hittills. När de gamla maktstrukturerna inser att deras makt riskerar att glida dem ur händerna eller urholkas, kämpar de emot på alla tänkbara sätt. Och fastän tekniken kommer vinna till sist, lyckas de forna informationsmonopolisterna förorsaka samhället en hel del indirekta skador.

Vårt jobb är att få ett slut på den här skadegörelsen så snabbt som möjligt, så att samhället fullt ut kan utnyttja de nya möjligheter som tekniken öppnat. Den region i av världen som först lyckas med den uppgiften kommer bli det här århundradets ekonomiska vinnare. Läger vi om politiken nu kan det fortfarande bli Sverige och Europa.

För det andra ser vi känslomässiga reaktioner som är identiska med de som katolska kyrkan uppvisade när tryckpressen kom. Eftersom upphovsrätten är religion för de här människorna finns inget mellanläge, och det kommer aldrig att finnas något – konceptet är lika orealistiskt som ett mellanläge mellan Koranen och Bibeln. Det bör påpekas om igen att det här inte är någon religion i egentlig mening, men att människorna reagerar som om de försvarade sin religion. De tycker att det är mycket, mycket obehagligt att saker ifrågasätts som de menar inte kan och inte får ifrågasättas, och de reagerar med känslomässig stress och går till angrepp.

För det tredje och mest intressanta: när vi nu identifierat en händelsekedja kan vi följa den och se hur katolska kyrkan besegrades med kunskap för femhundra år sedan. Vi kan låta det hjälpa oss att vinna mot den religion som vår tids internationella avtal mot kunskapsspridning är baserade på. Här måste vi komma ihåg vad katolska kyrkans gjorde. Den instiftade bannlysning (exil) som straff för icke auktoriserad läsning. Den övertygade Frankrike om att införa dödsstraff för användningen av tryckpressar för bokproduktion. Den förhindrade spridningen av kunskap med stor envishet. Till slut var det ändå kunskap som gjorde att järngreppet om befolkningen släppte – alla lärde sig läsa och kunde på så sätt själva ta ställning till vad som sades.

Kampen för femhundra år sedan var en kamp om kunskap, och den vanns genom att kunskap spreds.

Det är på exakt samma sätt vi måste vinna idag.

Vi måste lära hela världen hur man delar kultur. Alla måste bli medvetna om vad nöjesindustrin försöker ta död på. Vi måste

koppla ihop faster Agdas TV-apparat med en 1 TB USB-enhet med HD-filmer och en mediaspelare, på samma sätt som protestanterna vann genom att lära folk läsa. Precis som man inte kan glömma bort upplevelsen av hur det är att läsa, går det inte att glömma bort upplevelsen av hur det är att ha all världens kultur och kunskap tillgängligt genom ett par knapptryckningar. Vi måste hjälpa alla i vår omgivning att förstå att fildelning är att bry sig om sina medmänniskor, och att upphovsrätt är motsatsen.

Vi måste dokumentera upphovsrättsindustrins övergrepp. Protestanternas sak fick mer stöd när spanska inkquisitionens och Bloody Marys grymheter blev offentliga. Det råder ingen brist på osympatiska handlingar utförda på uppdrag av upphovsrättsindustrin. Vi ska förklara dem på lekmanaspråk.

Vi måste förklara att det finns ett bättre sätt för både politiker, artister och vanliga medborgare. Upphovsrätten är bara en lagtext som skrivits av människor, men som har utvecklats till något som är i konflikt med verkligheten. Upphovsrätten är inte en helig stenplatta som överlämnats till oss av Gud, och den är inte en evig princip som håller ihop samhället. Det är bara ett stycke lagstiftning som råkar ha gått sönder och som kan lagas. Men det är bråttom med att laga det, annars riskerar vi att få ett samhälle som vi inte vill ha.

Som avslutning:

Fildelning är inte bara en privat angelägenhet. Det handlar om global ekonomisk dominans och det har det alltid gjort. Låt oss fortsätta fildela och flytta makten från monopolisterna till folket. Lär ut till alla hur man delar kultur, så vinner folket mot dem som vill begränsa friheten på precis samma sätt som när människor lärde sig läsa och vann över katolska kyrkans informationsmonopol.

Kapitel 5

Det går bra för artisterna nu

Hur ska artisterna få betalt?

"*Men hur ska artisterna få betalt?*" är den vanligaste frågan som vi pirater får när vi argumenterar för en reformerad upphovsrätt som legaliserar fildelning.

För tio år sedan var det en mycket svår fråga att besvara, och få lär ha känt sig säkra vid den tiden på att de visste om och hur kultursektorn skulle överleva ekonomiskt i den nya eran. Men idag har vi mer än ett decenniums erfarenhet av en värld där alla som vill kan ladda ned vad de vill gratis, och där en stor och ökande del av befolkningen också gör det.

Tack vare erfarenheterna från det senaste decenniet vet vi att kultursektorn är ekonomiskt hållbar trots att fildelningen blomstrar. Det som kanske framstod som ett olösligt problem för ett decennium sedan har visat sig inte vara något problem alls. I själva verket har fildelning och andra icke-kommersiella distributionskanaler öppnat enorma nya möjligheter för artister och upphovsmän, till gagn både för dem och för hela samhället i form av ekonomiskt hållbar kulturell mångfald.

Visserligen kan det kännas lite frustrerande att få frågan om hur artisterna ska få betalt efter att man just har förklarat hur upprätthållandet av upphovsrätten hotar våra grundläggande fri- och rättigheter. Är svaret på frågan om vi vill behålla rätten till privat kommunikation, rättssäkerhet och straffproportionalitet verkligen beroende av om de rättigheterna är lönsamma för artister eller inte?

Men bortsett från det är det en viktig fråga. Vi vill alla ha ett samhälle där kulturen frodas, och vi vill att författare och musiker och andra kreativa människor ska ha en möjlighet leva på sin konst. Om det hade varit så att det faktiskt funnits en konflikt mellan den kulturella sektorns förmåga att tjäna pengar och de grundläggande fri- och rättigheterna så hade vi varit tvungna att ta tag i problemet, även om svaret inte varit att ge upp de grundläggande fri- och rättigheterna. Men nu finns det inte ens någon sådan konflikt.

Under den tioårsperiod som fildelningen ökat exponentiellt år från år, kan vi se att intäkterna ökat år från år både för kultur-sektorn som helhet och för varje enskilt segment, som film, musik eller dataspel.

Den största förändringen har skett inom musikindustrin. Under de senaste tio åren har försäljningen av ungefär halverats jämfört med toppåret 2001, och ökningen av digital musikförsäljning har inte varit tillräcklig för att väga upp det. Men musikbranschen har aldrig mått bättre.

I en analys publicerad i oktober 2010 [skrev affärstidskriften *The Economist*](#):

Ett förvånansvärt stort antal företeelser som ser mycket lovande ut drar in pengar till artister och musikbolag och andra. Musikindustrin är inte döende. Men den genomgår en djupgående förändring.

Den längsta och mest högljudda boomen finns inom livemusik. Mellan 1999 och 2009 tredubblades biljettförsäljningen till konserter i Amerika, från 1,5 miljarder dollar till 4,6 miljarder. [...]

Ökade intäkter från liveframträdanden, merchandising, sponsring, förlagsverksamhet, onlinestreaming och nya marknader har kommit att uppväga förlusterna från minskande CD-försäljning om man ser till musikbranschen som helhet. Till följd av det hörs nya tongångar från en del musiker. Förra året motsatte sig den nya gruppen Featured Artists Coalition den amerikanska regeringens

planer på att straffa fildelare genom att stänga av deras bredbandsanslutningar. Gruppens ledare, däribland etablerade artister som Billy Bragg och Annie Lennox, menar att fildelning är en praktisk form av marknadsföring.

När vi tittar på statistiken ser vi att kultursektorn får in lika mycket pengar nu som den fick för tio år sedan (eller lite mer, tack vare den allmänna ökningen i levnadsstandard). Folk lägger lika mycket pengar som tidigare på kultur, fastän de kan ladda ned i princip vad som helst gratis, och ofta gör det.

Om de inte längre spenderar pengar på en sak, lägger de dem på något annat. Musikälskare gör av med precis lika mycket pengar som tidigare på musik, men eftersom de lägger mindre på plastskivor lägger de mer på livekonserter. Det är dåliga nyheter för skivbolagen, men strålande nyheter för artisterna som får en större del av kakan.

Mer pengar än någonsin tidigare går till kultursektorn, men på delvis andra vägar än tidigare.

Det är helt naturligt att det ser ut så här, om vi bara tänker på vår egen erfarenhet av hur vanlig privatekonomi fungerar. När man får lön varje månad lägger man först det allra mesta av den på hyra, mat, räkningar och andra trista saker. Därefter, om man har tur, har man lite kvar att lägga på nöjen, det vill säga kultur.

Om man inte längre spenderar pengar på att köpa plastskivor har man råd att gå och lyssna på en del livemusik istället. Den som är musikintresserad slutar ju inte vara intresserad bara för att hon har fri tillgång till inspelad musik, så chansen är stor att hon väljer att spendera nöjesbudgeten på något annat som har med musik att göra. Så länge människor fortsätter spendera sin nöjesbudget på nöjen hamnar pengarna i slutändan hos någon inom nöjesbranschen.

Det är fortfarande svårt att försörja sig som artist, det har det alltid varit och kommer alltid att vara. Men det har åtminstone

blivit lite lättare än det var före internet och fildelningen. För musikbranschen har de totala intäkterna ökat något, samtidigt som de stora skivbolagen får en mindre del av kakan. Det gör att mer pengar går till de kreativa personer som faktiskt skapar musiken (och inte bara bara distribuerar den).

Fildelning är inte ett problem som behöver lösas. Det är något som är positivt för både artister och konsumenter och för samhället i stort. Allt vi behöver göra nu är att anpassa lagarna om upphovsrätt enligt den här nya och positiva verkligheten.

Genom att reformera upphovsrätten så att det blir lagligt att fildela så länge det inte sker i affärsmässigt syfte, kan vi få ett slut på fildelningskriget mot hela den unga generationen, och lägga grunden för en ekonomiskt hållbar kultursektor med stor mångfald.

Studier av kultursektorn i fildelningstider

Det finns en hel del vetenskaplig forskning om hur kultursektorn, inklusive musikbranschen, klarat sig i fildelningens tidevarv. De här studierna borde vara obligatorisk läsning för alla politiker som sysslar med upphovsrättspolitik.

Först tre studier om musikbranschen i olika länder i Europa:

- **Storbritannien 2004–2008:** [Skivbolagen förlorar, artisterna vinner på fildelning](#)
- **Sverige 2000–2008:** [Fler diagram som skivbolagen inte vill att du ska se: Svenska musiker tjänar mer pengar](#)
- **Norge 1999–2009:** [Artister tjänar mer pengar i fildelningstider än tidigare](#)

Alla tre studierna drar slutsatsen att samtidigt som skivförsäljningen gått ned så har intäkterna från liveframträdanden ökat dramatiskt, på ett sätt som mer än väl kompenserar för tappet i försäljning av inspelad musik.

Den nederländska studien [*Upp och ner – Fildelningens ekonomiska och kulturella effekter på musik, film och spel*](#) (2009) tittar på olika kulturgerner ur ett helhetsperspektiv. Den visar att mellan 1999 och 2007 har intäkterna ökat för samtliga segment utom för inspelad musik. Inom musiksektorn belyser studien endast inspelad musik och undersöker inte artisternas intäkter från andra källor, som konserter. Det gör att studien bara bekräftar den negativa trenden för inspelad musik i enlighet med de svenska, norska och brittiska studierna ovan, men utelämnar den del av musiksektorn som kompenserat för intäktsbortfallet utanför ramen för studien.

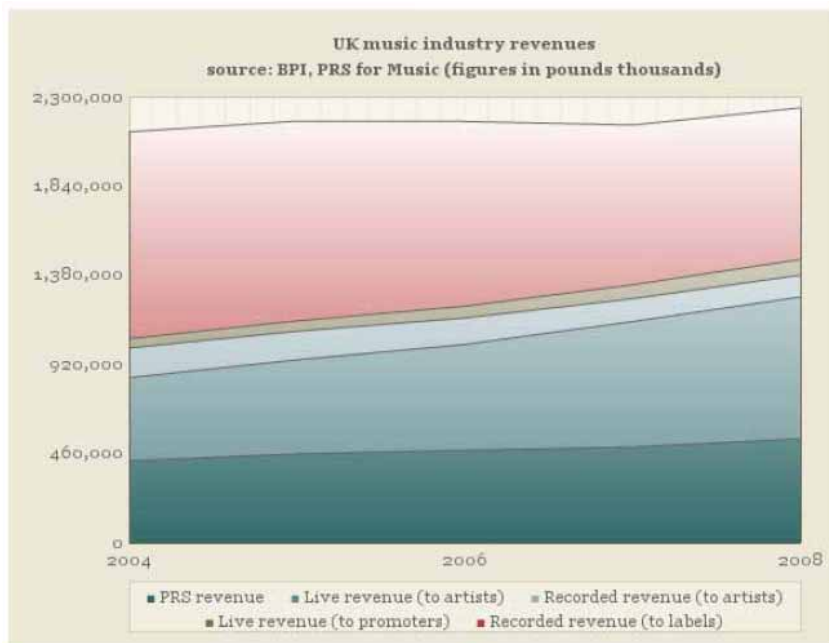
En Harvard-undersökning från 2009 tittar på de bredare effekterna av fildelning på samhället och finner att sedan fildelningen kom, har både antalet musikalbum och filmer per år ökat. Kanadensiske juridikprofessorn Michael Geist har sammanfattat studien under rubriken [*Harvard-undersökning finner att svagare upphovsrättsskydd har gynnat samhället*](#).

Hargreaves-rapporten gjordes på uppdrag av brittiska regeringen och publicerades i maj 2011. Den förespråkar en faktabaserad politik i upphovsrättsliga frågor, i motsats till att låta politiken bestämmas av tyngden i olika sårintressens lobbyverksamhet. Rapporten är inte på något sätt ett "piratmanifest" men den kommer med flera konkreta förslag till förändringar av politiken som i alla fall skulle vara steg i rätt riktning.

De undersökningar som nämnts här sammanfattas lite mer i detalj i avsnitten som följer.

Storbritannien 2004–2008: Skivbolagen förlorar, artisterna vinner på fildelning

Här är "[Diagrammet som skivbolagen inte vill att du ska se](#)" enligt Telegraph-journalisten Shane Richmond:

[Times Labs](#) har gjort en analys av musikmarknaden i Storbritannien under åren 2004-2008, baserad på information från brittiska insamlings-sällskapet PRS (deras motsvarighet till Stim, alltså).

I diagrammets övre fält visas skivbolagens intäkter. I de fyra undre fälten visas artisternas intäkter. Slutsatsen är tydlig:

Skivbolagen tjänar mindre, artisterna mer, och den totala summan är oförändrad.

En av anledningarna till att skivbolagen tjänar mindre pengar är troligen fildelningen. Vi pirater försöker inte på något sätt förneka

det, eftersom vi ser det som något positivt. Fildelning är ett mycket bättre sätt att distribuera musik, så den tjänst skivbolagen tillhandahåller är allt mindre efterfrågad.

Rent allmänt gäller att om man ska kunna tjäna pengar i en marknadsekonomi, så måste man tillföra värde. På 1900-talet tillförde skivbolagen värde, eftersom de var de enda som kunde klara av att distribuera musik över ett helt land eller globalt. Det kunde de tjäna stora pengar på.

Men idag kan vilken tonåring som helst distribuera ett verk globalt genom ett enda musklick. Därmed representerar det som var skivbolagens existensberättigande under det förra århundradet inte längre något värde. Då är det bara naturligt att de är på tillbakagång. Det är ett tecken på att marknadsekonomi fungerar.

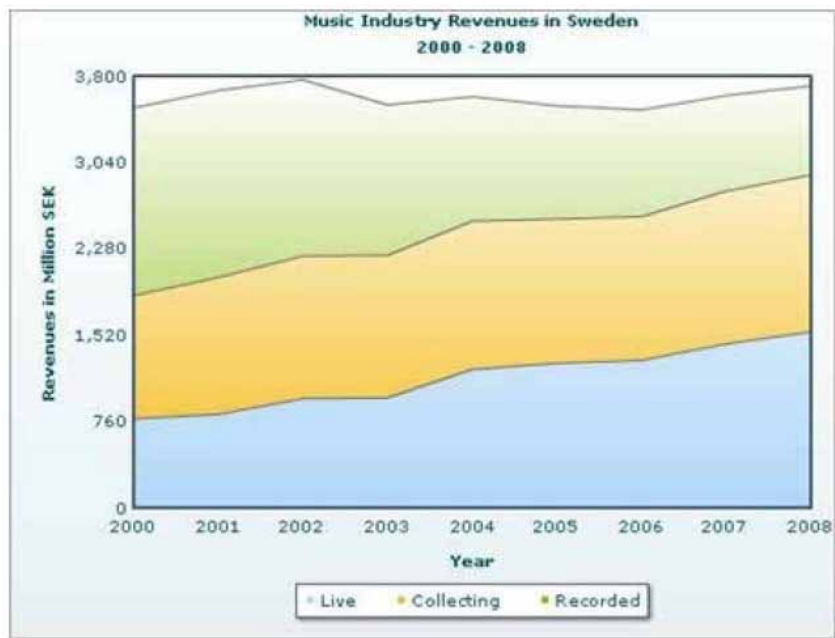
Det bästa med skivbolagens kräftgång är att artisterna tjänar mer pengar. Folk lägger lika mycket pengar som förut på musik, men skivbolagen får mindre. Istället har artisterna ökat sin andel och suger upp pengarna som blivit tillgängliga.

Det här är en utmärkt utveckling och något vi ska uppmuntra istället för att försöka förhindra. Fildelning ska legaliseras. Artisterna är de som har mest att vinna.

Sverige 2000 – 2008: Fler diagram som skivbolagen inte vill att du ska se: Svenska musiker tjänar mer pengar

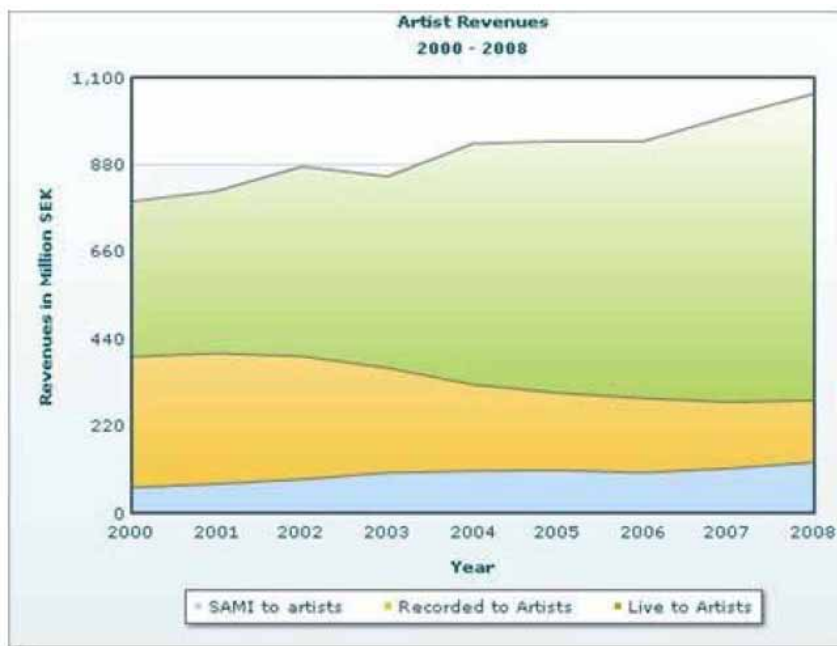
[Mike Masnick på Techdirt skriver:](#)

Vi har redan diskuterat studien av den brittiska musikbranschen som dels visar att de [ökande liveintäkterna](#) mer än väl uppväger nedgången för inspelad musik, och dels att musikerna själva tjänar mer än någonsin tidigare. Vissa menar att det här gäller endast Storbritannien, men en världsomfattande studie har [kommit fram till samma resultat](#). Och nu ser det ut som om samma sak gäller även i Sverige, hemvist för The Pirate Bay – som vi hela tiden får höra förstör branschen. Svenska indieskivbolagsägaren [Martin](#) kommer med information om det senaste från den svenska musikbranschen, och den verkar [vara väldigt lik uppgifterna från Storbritannien](#). Den visar att efter en liten nedgång i totala intäkter är siffrorna nu tillbaka uppe nära den tidigare toppnivån beroende på framför allt en stor tillväxt inom livemusik.

Intäkterna från försäljning av inspelad musik sjönk. Ersättningsarna från offentligt framförande av inspelad musik låg kvar på samma nivå, och live växte. Men viktigare är det andra diagrammet som visar musikernas intäkter. Och de går i en enda riktning. Upp...

Och ändå påstås det ju att The Pirate Bay förstör möjligheten att göra musik? Lustigt att siffrorna inte stöder det det minsta. I grunden visar diagrammen samma sak som övriga undersökningar visat. Mer musik skapas. Fler musiker blir upptäckta. Musiker har ökade möjligheter till större intäkter, och den enda del av branschen som har det svårt är försäljningen av plastskivor. Ja, det är kanske inte så kul om din affärsverksamhet går ut på att sälja plastskivor, men för den som kan anpassa sig och tänka nytt finns det mer pengar att tjäna än någonsin tidigare. Det motsäger väl påståendet att piratkopieringen förstör branschen, eller hur?

Norge 1999 – 2009: Artisterna tjänar mer pengar i fildelningstider än tidigare

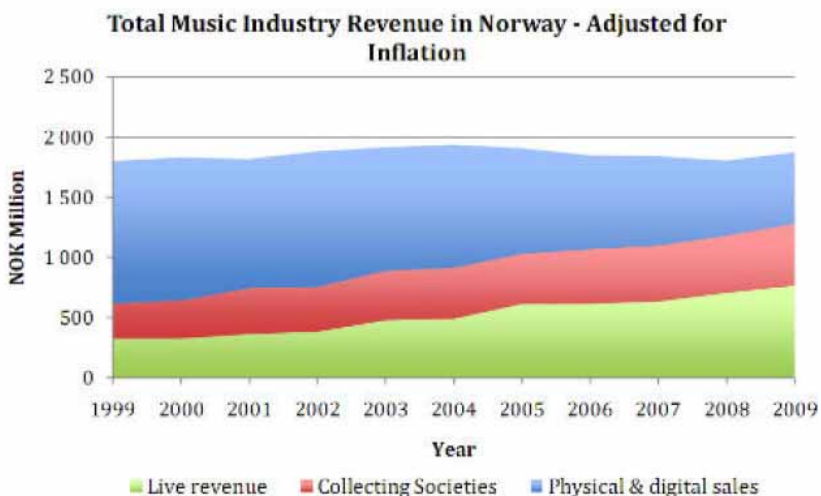
[Ernesto på Torrentfreak skriver:](#)

En omfattande undersökning av digitaliseringens effekt på musikbranschen i Norge belyser på ett intressant sätt det aktuella läget för artister idag jämfört med 1999. Medan branschen ofta pratar om att artisterna befinner sig på ruinens brant på grund av olaglig fildelning, visar undersökningen att både antalet artister och deras genomsnittliga inkomst har ökat avsevärt under det senaste decenniet.

Lite då och då har kopplingen mellan piratkopiering och intäkterna för musikbranschen undersökts, men det är bara några få studier som sticker ut. En av de mest genomarbetade och kompletta undersökningarna under senare tid är Anders Sørbos och Richard Bjerkøes [masteruppsats](#) vid Handelshögskolan i Norge.

I uppsatsen undersöker de i detalj musikbranschens olika intäktsströmmar mellan 1999 och 2009. Syftet med undersökningen är att försöka besvara frågan om hur digitaliseringen av musik – och dess mest framträdande bieffekt, piratkopieringen – har förändrat det ekonomiska läget för norsk musikindustri och norska artister. Resultaten är slående.

Efter att ha smulat sönder musikindustrins siffror fann forskarna att den totala intäkten för branschen steg från 1,4 miljarder norska kronor 1999 till 1,9 miljarder 2009. När siffrorna rensats från inflationen ger det här en fyraprocentig intäktsökning för musikbranschen under tidsperioden. Visserligen är det inte någon särskilt stor ökning, men det blir desto intressantare när forskningen zoomar in på artistintäkterna.

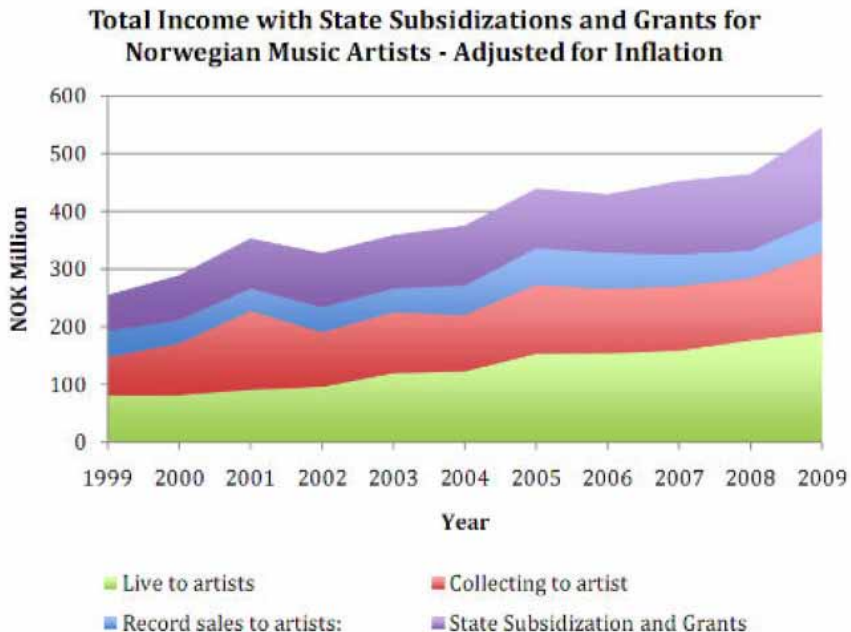

Under samma period, när den totala intäkten för branschen växte med bara 4 %, mer än fördubblades intäkterna för artister med en ökning på 114 %. Efter inflationsjusteringen visade artistintäkterna en uppgång från 255 miljoner 1999 till 545 miljoner 2009.

En viss del av tillväxten kan tillskrivas det faktum att antalet artister ökade med 28 % under samma tidsperiod. Men den årliga intäkten per artist ökade ändå med 66 %, från 80 000 kronor till 133 000 kronor mellan 1999 och 2009. Sammanfattningsvis kan sägas att artister har det mycket bättre nu än innan digitaliseringen av musik började.

Förutom att titta på de rapporterade intäkterna frågade forskarna även artisterna själva för att ta reda på vilka deras inkomstkällor var. Här fann de att skivförsäljningen aldrig varit någon stor del av artisters årliga inkomster. År 1999 var den totala inkomsten från skivförsäljning mindre än 9 % för 70 % av artisterna och 2009 hade det gått ned till 50 %.

Liveframträdanden är den huvudsakliga inkomstkällan för de flesta artister. Av de norska artisterna drog 37 % in mer än 50 % från liveframträdanden 2009, en ökning från 25 % 1999.

Sammanfattningsvis motbevisar studien några av de vanligaste missuppfattningarna om musikbranschen i den digitala tidsåldern. Musikerna tjänar mer pengar än någonsin tidigare. Det stämmer att intäkterna från skivförsäljning dalar, men det kan lika väl bero på [iTunes som på The Pirate Bay](#).

Summan är att musikindustrin som helhet blomstrar. Skivbolag kanske rapporterar minskade intäkter från skivförsäljningen, men mer pengar går samtidigt till artisterna. Kan det verkligen sägas vara så dåligt? Tja, det beror på vem du lyssnar på.

Nederländerna 2009: Upp och ner – Fildelningens ekonomiska och kulturella effekter på musik, film och spel

[Mike Masnick på Techdirt skriver:](#)

[Undersökningen] är mycket lång (128 sidor), men en gedigen forskningsrapport som på uppdrag av regeringen [analyserar i stort sett allt som handlar om fildelning i Nederländerna](#). Den studerar det ekonomiska perspektivet, det juridiska, det kulturella – och jämför sedan lokala resultat med internationella.

Det kan finnas invändningar mot viss metodik här och där men rapportens övergripande slutsats är kraftfull och tydlig: Fildelning är inte något problem för industrin i stort. Fildelning har i själva verket skapat en nettovinst för ekonomin och samhället på både kort och lång sikt, och det här kommer sannolikt att fortsätta.

Fildelningens direkta påverkan på försäljningen är minimal (men beror på kategori). Faktum är att de enda områden som ligger lite illa till för närvarande är försäljningen av plastskivor (CD och DVD), men det har inget med fildelning att göra och det finns indikationer som tyder på att de "förlorade" pengarna ersätts på andra sätt. Rapporten rekommenderar att man flyttar fokus från att kriminalisera användaraktiviteter till att uppmuntra utvecklingen av nya affärsmodeller. Ett kort utdrag från slutsatserna:

Fildelningens kortsiktiga välfärdseffekt är starkt positiv med tanke på att den utövas av konsumenter vilkas efterfrågan styrs av en brist på köpkraft. I den mån fildelning resulterar i en nedgång i försäljning ser vi en överföring av välfärd från operatörer/producenter till konsumenter, utan någon nettovälfärdseffekt.

Marknaden för CD-skivor och marknaden för uthyrning av DVD/VHS är de enda sektorerna i nöjesindustrin som drabbats av en tillbakagång i försäljningen. Det här kan delvis hänföras till fildelningsaktiviteter, men fildelning kan inte ensam få skulden för nedgången. Marknaderna för DVD och konsolspel fortsatte att växa i imponerande omfattning efter att P2P-tjänster introducerats, och filmmarknaden uppvisade kontinuerlig tillväxt mellan 1999 och 2007. Den totala underhållningsmarknaden har förblivit mer eller mindre konstant vilket tyder på budgetkonkurrens mellan de olika produkterna.

Så länge som marknaderna för spel och film ökar eller ligger på stabil nivå finns det föga anledning till oro över att mångfald och tillgänglighet ifråga om innehåll är i farozonen. Fildelning har i betydande omfattning ökat åtkomsten till en bred och varierande produktuppsättning, även om åtkomsten tenderar att inte ha godkännande från upphovsrättshavarna.

Med andra ord stämmer i stort sett allt som många runt om sagt i nästan ett decennium. Fildelning är inte skadlig – och kan faktiskt stå för en ekonomisk nettoförbättring. De affärsrelaterade problem som några mindre delar av industrin står inför är i själva verket utmaningar i fråga om affärsmodeller, inte juridiska utmaningar. Rapporten gör klart att en fokusering på rättsliga åtgärder för att hantera fildelningen är ett stort misstag som bara kan leda till misslyckande.

Harvard-undersökning finner att svagare upphovsrättskydd har gynnat samhället (2009)

[Kanadensiske juridikprofessorn Michael Geist skrev 2009:](#)

Ekonomerna Felix Oberholzer-Gee och Koleman Strumpf vid Harvard Business School har nyligen [publicerat](#) en [rapport](#) med rubriken *Fildelning och upphovsrätt* som tar upp några viktiga punkter om fildelning, upphovsrätt och nettofördelarna för samhället. I rapporten, som omfattar en praktisk översikt över tidigare ekonomiska studier angående fildelningens inverkan, ingår följande:

1. Uppgifterna indikerar att fildelning inte skadat kreativiteten eftersom det finns belägg för en omfattande ökning av kulturproduktion. Författarna kommenterar:

Samlade produktionssiffror för de kreativa branscherna tycks överensstämma med synen att fildelning inte avskräckt artister och förlag. Albumförsäljningen har allmänt sett sjunkit sedan 2000, men antalet album som skapats har exploderat. År 2000 släpptes 35 516 album. Sju år senare utgavs 79 695 album (inklusive 25 159 digitala album) (Nielsen SoundScan 2008). Även om fildelning skulle vara anledningen till att försäljningen sjunkit, tycks den nya tekniken inte ha påverkat den producerade musikens kvantitet. Naturligtvis hade det även varit bra att kunna justera resultatet efter skillnader i kvalitet, men vi känner inte till någon forskning som tagit sig an den frågan.

Liknande trender kan observeras i andra kreativa branscher. Exempelvis har antalet långfilmer som produceras varje år i hela världen ökat från 3 807 år 2003 till 4 989 år 2007 (Screen Digest, 2004 och 2008). Länder där piratkopiering av filmer är omfattande har oftast en ökad produktion. Det här stämmer för Sydkorea (80 till 124), Indien (877 till 1 164) och Kina (140 till 402). Under samma period steg långfilmsproduktionen i USA från 459 filmer 2003 till 590 år 2007 (MPAA 2007).

Med tanke på den ökade konstnärliga produktionen i kombination med ökad allmän tillgänglighet blir slutsatsen att "svagare upphovsrättsskydd har, som det verkar, gynnat samhället". Det här överensstämmer med författares uppfattning att svagare upphovsrätt är "tveklöst önskvärt om det inte minskar artisters och underhållningsföretags motivation att producera nya verk".

2. Rapporten tar upp flera ihållande myter om de ekonomiska effekterna av fildelning, och noterar att många nedladdade låtar inte betyder förlorad försäljning. Vissa mashups ökar marknaden för originalverket och nöjesindustrin kan fortfarande styra konsumentintresset till särskilda artister (vilket resulterar i ökad försäljning och fler nedladdningar).

3. Författarna påpekar att fildelning kanske inte leder till minskade incitament för att skapa om betalningsviljan för "komplement" ökar. De anger stigande intäkter från framträdanden och författares talarturnéer som uppenbara exempel på inkomst som kan utökas genom fildelning. De fokuserar särskilt på en undersökning som drog slutsatsen att efterfrågan på konserter har ökat genom fildelning, och att konsertpriserna stadigt gått upp under fildelningseran. Dessutom gör författarna en litteraturgenomgång angående fildelningens effekt på musikkförsäljning och bekräftar att "resultaten helt klart är blandade".

Författarna var bland de första att ifrågasätta de tidiga påståendena om fildelningens effekter. Många år senare har många andra ekonomer följt efter (bland annat den [undersökning](#) som finansierats av *Industry Canada*). Denna rapport utökar diskussionen på ett bra sätt genom att använda informationen till att undersöka incitamenten för kreativitet och effekterna på kreatörernas och industrins sammanlagda intäkter.

Brittiska regeringens Hargreaves-rapport 2011

Brittiska regeringen tillsatte en utredning för att se över politiken för upphovsrätt, patent och annan immaterialrätt och resultatet presenterades i maj 2011. Utredningen gjordes av [Professor Ian Hargreaves](#), professor i digital ekonomi vid *Cardiff School of Journalism, Media and Cultural Studies* och *Cardiff Business School*.

[Hargreaves-rapporten](#) (pdf, 130 sidor) är mycket intressant läsning.

För att göra en sak klar med en gång: Hargreaves-rapporten är inte något "piratmanifest". Det är skrivet ur allmänt immaterialrättsvänligt perspektiv, och det finns många punkter där Piratpartiet inte håller med om de förslag som framförs, eller tycker att de inte går tillräckligt långt. Rapporten föreslår ingen lösning på problemet illegal fildelning annat än den vanliga "information och straff", som misslyckats så kapitalt i minst ett årtionde.

Men om vi bortser från det innehåller rapporten många positiva konkreta rekommendationer som förtjänar att tas på allvar.

Faktabaserat beslutsfattande är det första som rapporten efterlyser. Redan i förordet sägs:

Vi uppmanar regeringen att säkerställa att framtida politik för immaterialrätt konstrueras utifrån evidens snarare än tyngden av lobbyverksamheten...

Det här är verkligen ett område med stort utrymme för förbättring. I sammanfattningen konstaterar Hargreaves-rapporten:

Frekvensen av större genomgångar av politiken för immaterialrätt (fyra under de senaste sex åren) är ett mått på det brittiska systemets tillkortakommanden. På 1970-talet beklagade Banks Review bristen på bevis till stöd för politiska beslut, vilket också [Gowers Review](#) gjorde för fem år sedan. Av de 54 rekommendationer som framfördes av Gowers har bara 25 införts. I fråga om upphovsrätten har lobbyister på uppdrag av rättighetshavare

varit mer övertygande för ministrar än ekonomiska konsekvensanalyser.

Angående upphovsrätt förordar genomgången främst en "digital upphovsrättsbörs [för att] underlätta upphovsrättslicensieringen och förverkliga tillväxtpotentialen i de kreativa branscherna".

Även om det inte gör någon särskild skada om någon känner för att försöka etablera en sådan börs, är det mycket tveksamt om det skulle räcka för att lösa problemet licensiering av musik i Europa.

Men det finns andra mycket konstruktiva förslag. Bland rekommendationerna ingår:

4. Herrelösa verk (orphan works). Regeringen bör lagstifta för att möjliggöra licensiering av herrelösa verk. I lagen bör fastställas utvidgade kollektiva licensavtal för masslicensiering av herrelösa verk, och fritt utrymme för användningen av enskilda verk. I båda fallen ska ett verk betraktas som herrelöst endast i de fall det inte kan hittas vid sökning i databaser som ingår i den föreslagna digitala upphovsrättsbörsen.

5. Begränsningar av upphovsrätten. Regeringen bör bestämt motsätta sig regleringen av aktiviteter som inte påverkar upphovsrättens centrala syfte, nämligen att tillhandahålla incitament till upphovsmän. Regeringen bör bevilja undantag från upphovsrätten på nationell nivå för att få till stånd det som är möjligt inom ramen för EU, inklusive formatväxling, parodi, icke-kommersiell forskning och biblioteksarkivering. Storbritannien bör också främja ett undantag på EU-nivå för att stödja text- och dataanalyser. Storbritannien bör inom EU ta initiativ till att utveckla vidare undantag från upphovsrätten som kan byggas in i EU:s ramverk för anpassning till ny teknik. De ska utformas för att tillåta användning som möjliggjorts genom den tekniska utvecklingen på sätt som inte direkt handlar om verkets underliggande kreativa och uttrycksfulla syfte. Regeringen bör också lagstifta för att säkerställa att dessa och andra undantag från upphovsrätten skyddas från att åsidosättas av avtal.

Allt som allt är [Hargreaves-rapporten](#) väl värd att läsa för alla som är intresserade av upphovsrätt och patent. Genomgången är gjord ur brittiskt perspektiv, men de flesta av resonemangen är lika relevanta på EU-nivå och för övriga medlemsstater.

Den mest intressanta frågan är förstås i vilken utsträckning brittiska regeringen kommer att följa rekommendationerna från Hargreaves. Där ligger problemet.

Bara några få månader efter publiceringen av Hargreaves-rapporten kom tyvärr en tydlig påminnelse om vad som fortfarande gäller i den politiska verkligheten. En av de starkaste och mest entydiga rekommendationerna i rapporten var att *inte* utöka skyddstiden för inspelningar från 50 till 70 år.

Vad gjorde då den brittiska regeringen? I september 2011, fyra månader efter att ha fått Hargreaves-rapporten på sitt bord, utövade den påtryckningar i EU:s ministerråd för en utökning av upphovsrättsvillkoren och fick sin vilja igenom. Därmed utökades skyddstiden för inspelningar från 50 till 70 år.

Att tillsätta utredningar är en sak, att få beslutsfattarna att läsa dem och agera efter dem är något helt annat. Men att ha tillgång till studierna och veta vad de säger ger en klar fördel i diskussionen upphovsrättsfrågor.

Kapitel 6

Mer om förslaget till upphovsrättsreform

Förslaget en gång till

Låt oss titta mer ingående på förslaget som presenterades i kapitel 2. Det här är vad Piratpartiet och den [Gröna gruppen i Europa-parlamentet](#) föreslår:

- Oförändrad ideell rätt
- Fri icke-kommersiell fildelning
- 20 års kommersiellt monopol
- Registrering efter 5 år
- Fri sampling
- Förbud mot DRM

Tillsammans utgör de här punkterna ett förslag som löser de allra flesta av problemen med dagens upphovsrätt, men samtidigt gör att de allra flesta affärsmodeller som fungerar idag kan fortsätta fungera.

Oförändrad ideell rätt

Vi föreslår inga ändringar alls av upphovsmannens ideella rätt att erkännas som upphovsman. Om man skapar något har man rätten att identifieras som upphovsman till det man gjort.

Den här delen av upphovsrätten är fullständigt okontroversiell. Faktum är att god etikett på nätet ofta är mer strikt än upphovsrättslagstiftningen på den här punkten.

Bloggare brukar ge referenser och länkar till källor på ett sätt som vida överstiger alla juridiska krav. Det ligger i bloggarens egenintresse att följa de oskrivna reglerna för god nätetikett. Dels blir bloggen mer tillförlitlig om man länkar till källor så att läsarna kan kontrollera bakgrunden om de så vill. Dels uppskattas det av dem man länkar till, och ökar chansen att de länkar tillbaka vid något tillfälle, vilket i sin tur kan ge nya läsare. Det finns bra, praktiska orsaker till varför det är vettigt av rent egenintresse för en bloggare att var mycket mer generös med länkar och credits än vad lagen föreskriver.

Men det finns också en grundläggande mänsklig känsla som säger att om man hittar något som är intressant, så vill man ge något tillbaka genom att visa sin uppskattning. Det här är en del av människans natur, och en mycket positiv sida av den.

Rätten att erkännas som upphovsman är inte det minsta hotad på internet, och vi föreslår inga ändringar av den här delen av upphovsrättslagstiftningen.

Fri icke-kommersiell fildelning

Försöken att stoppa eller minska fildelningen genom allt hårdare straff fungerar inte. Fildelningen fortsätter att växa exponentiellt, vilka repressiva medel EU och ländernas regeringar än tar till.

Om du egentligen tycker att det bästa vore om all fildelning försvann omedelbart, har du din fulla rätt att tycka så (även om Piratpartiet och andra inte håller med). Men det förändrar inte faktum. Att begränsa fildelningen med lagar och straff fungerar inte. Ännu mer av samma sak fungerar inte heller. Fildelningen har kommit för att stanna vare sig man gillar det eller inte.

Vi vill behålla upphovsrätten, men begränsa den till när det finns ett kommersiellt syfte. All icke-kommersiell kopiering och användning, som fildelning, ska legaliseras. Vi kan lägga till det här som en begränsning i upphovsrättslagstiftningen, helt i överensstämmelse med internationella fördrag som [Bernkonventionen](#) och [WIPO Copyright Treaty](#) (WCT).

I kapitel 3 såg vi hur försöken att upprätthålla dagens förbud mot fildelning hotar de grundläggande fri- och rättigheterna inom EU och på andra håll. Det skulle vara en oacceptabel lösning även om den fungerade, vilket den inte gör, och även om kultursektorn verkligen var döende, vilket den inte är.

I kapitel 5 såg vi att det går bra för artisterna och kultursektorn som helhet, trots fildelningen (eller tack vare den), så det finns inte ens något problem att lösa.

Nyckeln till att hitta en bättre väg för Sverige och Europa är att skilja på användning i näringsverksamhet med vinstsyfte, och vad privatpersoner gör av icke-kommersiella skäl.

Om vi återställer upphovsrätten till att endast gälla för företag som vill tjäna pengar på verken, kommer den inte att innebära några större problem i samhället. Några justeringar behöver göras (speciellt när det gäller de orimligt långa skyddstiderna), men det innebär i princip inga problem att upprätthålla upphovsrätten i kommersiella syften.

Anledningen är mycket enkel. Principen "följ pengarna" räcker för att myndigheterna ska kunna hålla koll på kommersiella verksamheter. Om en entreprenör vill tjäna pengar är det första hon behöver göra att tala om för så många som möjligt vad hon har att erbjuda. Men om det är någonting olagligt kommer polisen att få höra talas om det innan entreprenören hunnit attrahera någon större kundkrets. Inga ytterligare inskränkningar av grundläggande fri- och rättigheter behövs. Kontrollsystemen som redan finns på plats av andra anledningar räcker för att ha näringsverksamhet under uppsikt.

Men var drar man gränsen mellan kommersiellt och icke-kommersiellt?

Det är sant att det finns en gråzon mellan kommersiella och icke-kommersiella aktiviteter, men det är ett problem som domstolarna redan löst många gånger inom olika områden.

Vi har redan ett antal olika lagar som beskriver skillnaden mellan förvärvssyfte och icke-kommersiella skäl, inklusive upphovsrättslagstiftningen som den är utformad idag. Det är bra, för det innebär att domstolarna redan har en etablerad rättspraxis för att avgöra vad som är kommersiellt och vad som inte är det.

Om man behöver ett detaljerat svar på exakt var gränsen går kan man fråga en upphovsrättsadvokat (och betala 3000 kronor i timmen). Det här handlar om hur domstolarna tolkar dagens lagstiftning, och där är det advokaterna som står för expertisen.

Men rent allmänt kan man säga att gränsen mellan kommersiell och icke-kommersiell verksamhet ligger ungefär där man kan förvänta sig att den ska göra det. Om man som privatperson har en blogg utan annonser är den icke-kommersiell. Om man får några hundralappar per månad från Google Ads är bloggen förmodligen fortfarande icke-kommersiell, eftersom det handlar om en begränsad summa pengar och det främsta syftet med bloggen inte är att tjäna pengar på den. Men om det är en stor blogg som genererar betydande intäkter från annonsering befinner den sig antagligen på andra sidan gränsen och är kommersiell.

Det finns ett antal upphovsrättslicenser, bland annat licensen [Creative Commons Erkännande-IckeKommersiell](#), som använder den här redan befintliga definitionen.

Även om det ibland kan vara problem med att dra gränsen, är de problemen redan lösta på ett rimligt sätt.

20 års kommersiellt monopol

En stor del av dagens nöjesindustri är byggd på den kommersiella ensamrätten till upphovsrättskyddat material, och så vill vi att det ska fortsätta vara. Men dagens skyddstid – livstid plus 70 år – är absurd. Ingen investerare skulle ens se åt en affär där återbetalningstiden för investeringen var så lång.

Vi vill förkorta skyddstiden till något som är rimligt både ur samhällsperspektiv och investerarperspektiv, och föreslår 20 år från publicering.

Och vi vill ha samma skyddsvillkor för alla typer av verk.

Skulle det inte vara vettigt med olika skyddstider för olika typer av verk? Ett skydd på 20 år för ett datorprogram har antagligen andra konsekvenser än tjugo år för ett musikstycke eller en film. Skulle det inte vara bättre att anpassa skyddstiderna enligt vad som är rimligt för olika typer av verk?

Det här är faktiskt vad jag själv (Christian Engström) tyckte, ända tills jag diskuterade saken med en kompis som höll med helt och hållet. När vi började prata var vi eniga om att det vore rimligt att ha olika skyddstider, eftersom marknaderna fungerar så olika.

Jag, med en bakgrund som programmerare, tyckte att det var helt rimligt att ha en längre skyddstid för datorprogram, eftersom de fortsätter att vara användbara långt efter att de skrivits. Kod som jag skrev 1984-86 körs ännu idag i produktion och fortsätter att generera intäkter för företaget. Det är något helt annat än en poplåt, som i bästa fall är populär i ett år eller så innan den glöms bort och lämnar plats för nya låtar. Det var vad jag tyckte.

Men min kompis, som har en bakgrund som musiker (men som numera är upphovsrättsjurist eftersom det är lättare att försörja sig på det) hade en diametralt motsatt åsikt. Han såg datorprogram som något man uppgraderar minst vartannat eller vart tredje år. Program som är äldre än så har inget kommersiellt värde, så det borde räcka med en ganska kort skyddstid för datorprogram. Musik, å andra sidan, lever ofta vidare i all evighet, så skyddstiden för musik borde vara mycket längre. Det var vad han tyckte.

Och så här brukar det tydligen vara, berättade min kompis som haft likartade diskussioner med andra. När det gäller den typ av verk som ligger närmast ens eget hjärta anser man vanligen att det

är rimligt med en längre skyddstid, men kortare för allt annat. Det verkar vara vad de flesta tycker.

Av den anledningen skulle vi antagligen inte kunna komma överens om vilka typer av verk som borde ha kortare eller längre skyddstid. I den här typen av samtal när man försöker enas om en tidsgräns på x år ligger det i sakens natur att alla förslag på värde för x tenderar att bli delvis godtyckliga och tagna ur luften. Om man måste komma fram till olika mer eller mindre godtyckliga värden för varje kategori av verk blir det bara mer komplicerat, och chansen minskar att hitta en lösning som går att försvara med objektiva argument.

Men om man vänder på steken och ser på saken ur en investerares perspektiv ser det annorlunda ut. Musikindustrin må vara väldigt olik programvarubranschen, men de har en sak gemensam. Pengar är pengar, oavsett vilken sektor man väljer att investera i.

När en investerare fattar beslut om att investera i ett projekt eller en bransch – det kan vara musik, film, programvara för massmarknaden eller någonting annat – räknar hon med en viss tid för att få tillbaka investeringen och få avkastning. Om projektet löper enligt planen förväntas det täcka sina kostnader och ge vinst inom x år. Om inte, har projektet misslyckats.

I den här typen av beräkningar är x alltid ett väldigt litet tal. Att någon på fullt allvar skulle satsa på ett kulturprojekt med länge tid än tre år för återbetalning kommer förmodligen aldrig att ske. De som bygger broar och kärnreaktorer och liknande har förstås längre investeringshorisonter, men utanför de branscherna är det rent allmänt väldigt ovanligt med affärsfall som sträcker sig längre än tre år.

Och naturligtvis ännu ovanligare inom kultursektorn. Vem kan förutsäga vad som kommer att vara coolt och hippt två eller tre år framöver, i ett landskap som rör sig så snabbt som kulturen? De flesta kulturprojekt förväntas betala sig och ge vinst inom ett år.

Genom att titta på skyddstiderna från investerarperspektiv kan vi motivera att ha samma skyddstid för alla verk, trots att de är olika. Syftet med ekonomisk ensamrätt i upphovsrätten är att locka investerare till kultursektorn. Och investerare tänker på samma sätt oberoende av vad investeringen gäller.

Projekt ska betala sig och gå med vinst inom ett eller några få år, annars är de misslyckade. Den lilla teoretiska chansen att verket som finansierats skulle bli en tidlös klassiker som fortsätter att generera intäkter i decennier är en trevlig bonus för investeraren, men inget som har någon plats i en seriöst investeringskalkyl.

Så varför 20 år, och inte fem eller tre?

Vårt förslag med en skyddstid på 20 år är en pragmatisk kompromiss. Även om det finns goda argument för varför fem år eller kortare tid skulle räcka ur samhällets perspektiv, känner många instinktivt att fem år skulle vara för kort, åtminstone i vissa fall.

Och istället för att köra fast i improduktiva diskussioner om vad som till viss del alltid kommer att vara godtyckliga siffror, väljer vi att säga 20 år.

Det viktiga är att komma bort från dagens skyddstider som är lika långa som en människas livslängd eller mer. De långa skyddstiderna är skadliga för samhället, eftersom de effektivt håller det mesta av vårt kulturarv inlåst även lång tid efter att merparten av verken förlorat allt sitt kommersiella värde för rättighetshavaren. Den här förlusten är en dödvikt i ekonomiska termer, och ett illdåd i kulturella.

Om skyddstiderna minskades till 20 år skulle det mesta av problemet med "1900-talets svarta hål" vara löst. Det skulle göra det möjligt för bibliotekarier och arkivarier att starta det angelägna arbetet med att digitalisera och bevara de verk från 1900-talet som nu ligger i arkiven och riskerar att förstöras. Fem eller tio år skulle vara bättre sett ur deras synvinkel, men 20 år är okej.

Samtidigt är 20 år tillräckligt för att ha kvar också den trevliga (men mycket osannolika) drömmen om att skapa en stor hit som blir en evergreen, som genererar intäkter i decennier. Om ditt nästa projekt blir en fullträff och du plötsligt blir lika permanent känd som Paul McCartney och ABBA, då är 20 år mer än nog för att du ska hinna bli ordentligt rik och aldrig mer behöva oroa dig över pengar.

Registrering efter 5 år

Ett herrelöst verk är ett verk som fortfarande är belagt med upphovsrätt, men där rättighetshavaren är okänd eller inte kan spåras. Det kan gälla en bok, en låt, en film, ett foto eller någon annan sorts verk som faller under upphovsrättslagstiftningen.

Herrelösa verk innebär stora problem för den som vill använda dem. Om man använder dem utan tillstånd riskerar man att rättighetshavaren plötsligt dyker upp och att man blir stämd på ett stort belopp. Som vi alla vet kan det mycket väl hända att domstolarna utdömer skadestånd som uppgår till rätt astronomiska siffror även för mindre intrång i upphovsrätten. I de flesta fall är det helt enkelt inte värt risken.

Men eftersom det inte finns någon känd rättighetshavare som man kan be om licens, finns det inget man kan göra åt saken. Det spelar ingen roll hur värdefullt man tycker det skulle vara att göra verket tillgängligt för omvärlden, det finns inget sätt att göra det utan att bryta mot lagen och utsätta sig för ekonomisk risk. De herrelösa verken är effektivt inlåsta av upphovsrättssystemet.

Det här är inte något litet, marginellt problem. En stor del av vårt gemensamma kulturarv från 1900-talet ingår i den här kategorin. Cirka 75 procent av de böcker som Google vill digitalisera som en del av projektet [Google Books](#) finns inte längre i tryck, men upphovsrätten gäller ännu.

Även om det är teoretiskt möjligt att hitta rättighetshavarna till många av böckerna genom en noggrann undersökning i varje

enskilt fall, blir det helt enkelt ogenomförbart om man ska göra en massdigitalisering.

Och *Google Books* är inte det enda projektet som vill digitalisera böcker för att göra dem tillgängliga, även om det är ett projekt som dragit till sig mycket uppmärksamhet. EU-projektet [Europeana](#) har liknande mål, precis som det öppna initiativet [Projekt Gutenberg](#). Alla dessa hålls tillbaka av problemet med herrelösa (eller delvis herrelösa) verk.

Om vi inte gör något riskerar en stor del av vårt gemensamma kulturarv från 1900-talet att gå förlorat innan det blir lagligt att spara det för eftervärlden.

En sänkning av upphovsrättens skyddstid till 20 år skulle lösa problemet, men av tekniska juridiska skäl är det föga troligt att det kommer att ske snabbt. För att minska skyddstiden måste vi omförhandla ett antal internationella fördrag om upphovsrätt, som Bernkonventionen. EU är världens största ekonomi, så vi har utan tvekan den politiska och ekonomiska styrkan att göra det så snart den politiska viljan finns. Men även med politisk vilja kommer det att ta tid att omförhandla de här avtalen även i bästa fall. Vi behöver någonting som kan införas snabbare.

Vi föreslår att upphovsrätt (inklusive monopol på kommersiell användning och distribution) beviljas automatiskt utan registrering när ett verk publiceras, precis som idag. Men om en rättighetshavaren vill utöva det kommersiella monopolet i mer än fem år, måste hon registrera verket efter de första fem åren.

Rättighetshavare som valt att inte registrera sina anspråk på ett verk som publicerades längre tillbaka än fem år skulle fortfarande behålla sin upphovsrätt som sådan, men det skulle ses som att de avstått från sina rättigheter till kommersiellt monopol genom att inte registrera verket.

Ur juridisk synpunkt är det här helt i enlighet med Bernkonventionen, eftersom det inte förändrar rättighetens existens som sådan,

utan bara lägger till ett rimligt och motiverat villkor för utövandet av rättigheten.

Allt vi säger är att om man vill ha pengar för användningen av ett verk som är äldre än fem år måste man ange i en offentlig databas hur man kan bli kontaktad och vart pengarna ska skickas. Det här är inte alls något betungande eller orimligt krav.

Dessutom kommer naturligtvis förekomsten av offentliga databaser, där alla som har intresse av att licensiera ett verk kommersiellt enkelt kan hitta rättighetshavaren, att gynna innehavarna av rättigheterna. Om man vill sälja något ligger det helt klart i ens eget intresse att göra sin identitet känd för potentiella köpare.

Registrering efter fem år är ett förslag som kan införas snabbt och enkelt, och där alla är vinnare.

Fri sampling

I beskrivningen till dokumentärfilmen *Copyright Criminals* [skriver den amerikanska public service-kanalen PBS](#):

Långt innan människor började publicera sina hemgjorda videomashups på webben fulländade hip-hopmusikerna konsten att göra ljudmontage genom sampling. Sampling – eller rifting – är lika gammal som själva musiken, men nya tekniker som utvecklades på 1980- och 1990-talen gjorde det enklare att återanvända befintliga ljudinspelningar. Artister som Public Enemy, De La Soul och Beastie Boys skapade komplexa rytmer, och nyanserade lager av originalljud och infogade ljud. Men under tidigt 1990-tal krockade sampling med lagen. När skivindustrins advokater kom in i bilden kom det som en gång kallades "lånad melodi" att betyda "intrång i upphovsrätten".

Copyright Criminals undersöker samplingens kreativa och kommersiella värde, bland annat den tillhörande diskussionen om artistiskt uttryck, upphovsrättslagar och pengar. Filmen

presenterar flera av hip-hopmusikens grundare, som Public Enemy, De La Soul och Digital Underground samt uppstickare bland artisterna som audiovisuella remixarna Eclectic Method. Intervjuer med artister som blivit samplade ingår också, till exempel Clyde Stubblefield – James Browns trummis och världens mest samplade musiker – och kommentarer från en annan mycket samplad musiker, funklegendaren George Clinton.

Datorer, mobiltelefoner och andra interaktiva tekniker förändrar vårt förhållande till medier och suddar ut gränserna mellan producent och konsument, och medverkar till en genomgripande förvandling av vad det innebär att vara kreativ. Eftersom artister hittar allt fler nyskapande sätt att infoga gamla influenser i nytt material frågar sig Copyright Criminals: Kan man äga ett sound?

Idag är svaret på den sista frågan tyvärr ja. De stora skivbolagen gör anspråk på att äga enskilda sounds och mycket korta samplingsar. Om du är hip-hopmusiker, var beredd att betala hundratusentals kronor eller mer i förskott för de licenser för att sampla som du behöver om du vill göra din musik tillgänglig för allmänheten.

Det här är en helt orimlig inskränkning i rätten att skapa ny kultur.

Filmmakare och andra som vill skapa nya verk genom att återanvända delar av befintliga möter samma problem. För dokumentärfilmer som innehåller historiskt material kan det ibland kosta mer pengar att få alla nödvändiga licenser än att göra själva dokumentärfilmen.

Vi vill ändra på det här genom att införa tydliga undantag och begränsningar i upphovsrätten för att tillåta remixer och parodier. Vi vill ha citeringsrätt för film- och ljudmaterial i likhet med det citeringsrätt som redan finns för text.

Förbud mot DRM

Syftet med förslaget till upphovsrättsreform är att få en balanserad lagstiftning som gynnar samhället som helhet, även konsumenterna. Men det hjälper inte att ha rätt att göra något enligt lagen om man inte också har de praktiska medlen att göra det.

DRM är en akronym för "*Digital Rights Management*" eller "*Digital Restrictions Management*". Termen används för att beteckna olika teknologier som syftar till att begränsa konsumenters och medborgares möjligheter att använda och kopiera verk, även när de har laglig rätt till det.

I sin bok [Free Culture](#) ger juridikprofessor Lawrence Lessig exempel på en e-bok publicerad av företaget Adobe. Boken är *Alice i underlandet* som gavs ut första gången 1865, och som upphovsrätten gått ut för sedan länge. Eftersom upphovsrätten inte längre gäller har vem som helst rätt att göra vad som helst med Lewis Carrolls text.

Men i det här fallet beslutade Adobe att ange sådana DRM-"rättigheter" för e-boken att det inte var tillåtet att kopiera utdrag ur den, inte skriva ut sidor, och inte ens låna ut den eller ge den till en vän. De hade ingen laglig rätt att förbjuda dem som köpte e-boken att göra vad de ville med den, men eftersom de hade den tekniska möjligheten kunde de göra det i alla fall.

Blinda och synskadade personer som behöver få e-böcker konverterade till tillgängliga format begränsas ofta av DRM. Trots att de har den lagliga rätten att konvertera böckerna som de köpt förhindrar DRM-begränsningarna dem från att göra det i praktiken.

Ett annat exempel är regionkodning på DVD-skivor som hindrar dig från att se filmer som du köpt helt lagligt, om du köpt dem i en annan del av världen än där du köpte din DVD-spelare.

Det här är saker som du har alla juridiska rättigheter i världen att göra. Men det är ändå inget värt om ett företag bestämmer sig för att införa DRM-begränsningar som förhindrar dig att göra det

i praktiken. Och det är inte bara begränsningarna som sådana som lägger hinder i vägen. Som lagen är skriven idag är det olagligt att ens försöka bryta tekniska spärrar, även om man bryter spärrarna för att göra saker som man egentligen har laglig rätt att göra.

Det här är helt befängt. Det måste till att börja med alltid vara lagligt att ta sig runt DRM-restriktioner, och vi bör överväga att införa ett förbud i konsumentlagstiftningen mot DRM-teknik.

Här definierar vi "DRM" som "ett tekniskt system som begränsar konsumenter från att göra något som de har laglig rätt att göra". Eftersom det finns undantag och begränsningar för viss användning (inklusive rätten att göra privata kopior) i upphovsrättslagen i alla länder, täcker den här definition alla system som man normalt förknippar med DRM.

Det är ingen mening med att låta våra lagstiftande församlingar införa en balanserad och rimlig upphovsrättslagstiftning om vi samtidigt tillåter de stora multinationella företagen att skriva sina egna lagar och upprätthålla dem med tekniska hjälpmedel.

Kapitel 7

Framtidens kulturmarknader

Ingen bad om någon kylskåpsavgift

För hundra år sedan var en av de största arbetsgivarna i Stockholm ett företag som bar ut is. Affärsmodellen var lika enkel som den var nödvändig, att hjälpa till att hålla färskvaror ätbara längre genom att leverera kyla i bärbart format.

Man skar upp stora isblock från frusna sjöar på vintern, lagrade dem på sågspån i stora lager, högg blocken i mindre bitar och bar ut till hushållen. Folk köpte isen och placerade den med maten i kyla i speciella "isskåp".

När hushållen i Stockholm [elektrifierades](#) under första hälften av förra århundradet, behövdes inte längre isdistributörerna. Det de distribuerade var ju kapaciteten att hålla mat kall, och plötsligt kunde alla göra det på egen hand.

Processen gick ganska snabbt i städerna. Kylskåpen kom omkring 1920 och de flesta hushållen hade egna kylskåp i slutet av 1930-talet. En av stadens största arbetsgivare – distributören av kyla – hade blivit helt överflödigt genom den tekniska utvecklingen.

Det inträffade många personliga tragedier under den här tiden när [iskarlarna](#) förlorade sin försörjning och måste omskolas för att få nya jobb inom helt nya branscher. Iskarlsyrket hade varit hårt, men att se sin bransch upplösas i realtid var inte lättare.

Men det finns några saker som *inte* inträffade när isdistributionsbranschen blev föråldrad:

- Inga kylskåpsägare stämdes för att de tillverkade egen kyla och ignorerade de befintliga kyldistributionskanalerna.

- Ingen föreslog några lagar som skulle göra elbolag ansvariga i domstol om elektriciteten de levererade användes på ett sätt som gjorde iskarlarnas jobb överflödigt.

- Ingen krävde en månatlig kylskåpsavgift till iskarlsfacket från kylskåpsägarna.

- Inga synnerligen kostsamma expertgrupper enades om hur nödvändiga iskarlarna var för hela ekonomin.

Snarare var det så att distributionsmonopolet blev föråldrat och förlorade sin betydelse, och ekonomin som helhet gynnades av den decentralisering som inträdde.

Vi ser nu en upprepning av det här scenariot men där distributionsindustrin – upphovsrättsindustrin – har fräckheten att kräva särskilda lagar och säga att ekonomin kollapsar utan deras onödiga tjänster. Men vi lär av historien, varje gång, att det är bra när en bransch blir föråldrad. Det betyder att vi lärt oss något nytt – att göra saker på ett effektivare sätt. Ny kompetens och nya yrken kommer alltid fram i dess spår.

Upphovsrättsindustrin säger till oss att om de inte får sitt föråldrade distributionsmonopol fastställt i lag med ständigt ökande straff för den som ignorerar det, då kommer det inte produceras någon kultur överhuvud taget. Som vi har sett, lika varje gång, så är det struntprat.

Vad som kan vara sant är att upphovsrättsindustrin inte kan fortsätta producera musik för [en miljon USA-dollar per spår](#). Men det går inte att motivera lagstiftning om monopol utifrån sina egna kostnader, när andra utför samma sak för mycket mindre – praktiskt taget noll. Det har aldrig förr varit så mycket musik tillgänglig som nu, tack vare att vi alla älskar att skapa den. Det är inget vi gör på grund av pengar, vi gör det för att vi är de vi är. Vi har alltid skapat.

Och filmer då? Produktioner för hundratals miljoner? Det finns exempel på filmer med lågprisbudget (och en har till och med slagit Casablanca i att vara den mest sedda filmen någonsin i sitt hemland, [filmen *Star Wreck i Finland*](#)). Men det kan stämma att argumentet är något starkare när det gäller storfiler för biograferna.

Hittills har filmindustrin slagit nya rekord för biljettintäkter varje år under de senaste tio åren. Trots alla domedagsprofetior har de aldrig gjort bättre resultat än just nu. Men visst, kanske kommer det en tid när folk blir mindre intresserade av att betala för stora och dyra filmer.

Skulle det ske, kanske det bara är kulturens naturliga förlopp.

Vi har tidigare haft operetter, baletter och konserter med klassisk musik som kulturens höjdpunkter i det förflutna. Alla de här konstarterna existerar fortfarande, men de är inte i centrum för uppmärksamheten på det sätt som de en gång var. Ingen är speciellt bekymrad över att de här uttrycken haft sin topp och att samhället gått vidare till nya kulturuttryck. Det ligger inget egenvärde i att skriva in dagens kulturformer i lagen och förhindra de förändringar vi alltid haft.

Vart vi än vänder oss ser vi att upphovsrättsmonopolens järngrepp på kultur och kunskap måste begränsas för att samhället ska kunna utvecklas. Tonåringar brukar inte ens se problemet – de tar kulturdelning i den uppkopplade världen så för given att de avfärdar alla signaler om motsatsen som "gammaldags nonsens".

Och de tänker definitivt inte betala någon kylskåpsavgift.

Bredbandsskatt – en icke-lösning på ett icke-problem

Bredbandsskatt, *global license* eller *cultural flatrate* är tre olika namn på en tanke som har föreslagits igen och igen i mer än ett decennium, men som aldrig har förverkligats. Det finns en anledning till det. Idén att lägga en avgift på alla internetabonnemang och dela ut pengarna till artisterna låter kanske enkel och tilltalande

när man först hör den, men när man börjar titta på detaljerna för att formulera ett konkret förslag upptäcker man problemen.

Att samla in pengarna är en sak. Man kan diskutera [om det är rättvist att tvinga folk som faktiskt inte laddar ned något att betala i alla fall, eller varför vissa näringsidkare ska kompenseras för den tekniska utvecklingen](#), eller detaljer som hur man ska hantera det faktum att de flesta familjer har flera (mobila) internetanslutningar. Men vi lämnar det åt sidan.

Det är när man kommer till hur pengarna ska fördelas som det blir riktigt roligt.

- *TV- och radiospelningar: Ge till de rika*

Om man baserar utbetalningen till artister på vad som förekommer på TV och radio, kommer den största delen av pengarna att gå till etablerade artister som det redan går bra för. Det nuvarande systemet med avgifter för tomma skivor och USB-minnen fungerar på det sättet.

Men en av de mest tilltalande egenskaperna med internet är att mindre och ännu inte så etablerade artister kan nå en publik trots att de inte förekommer på TV eller i radio. Det här den "långa svansen", och alla de mindre artisterna utgör tillsammans en ganska stor del av vad som laddas ned från nätet.

Det här är den grupp av artister som de flesta vill stödja, både för den kulturella mångfald de representerar och för att de helt enkelt ofta behöver pengarna. Men med en bredbandsskatt byggd på antalet spelningar i TV och radio får de en väldigt liten del av de insamlade pengarna. Samtidigt har deras fans en mindre disponibel inkomst kvar att spendera på artisterna de faktiskt lyssnar på, eftersom fansen måste betala schablonbeloppet till de rika atisterna direkt ur sin hushållsbudget för kultur och underhållning.

Nettoeffekten kan mycket väl bli ett system som minskar intäkterna för fattiga artister, och ger pengarna till de redan rika.

Det alternativ som de flesta anhängare av bredbandsskatt förordar är istället att mäta vad som faktiskt sprids på nätet, och basera utbetalningarna på de siffrorna. Men det leder till andra problem.

- ***Miljarder till porr***

[35 procent](#) av allt material som laddas ned från nätet är pornografi. Porr har exakt samma upphovsrättsskydd som andra audiovisuella verk. Om betalningarna från bredbandsskatten ska ses som "kompensation" för nedladdningen av upphovsrättsskyddade verk, då ska 35 procent av pengarna rätteligen gå till porrindustrin. Tror du att politikerna vill skapa ett sådant system?

Syftet här är inte att kritisera pornografin som sådan. Det är en populär form av underhållning och det är inget fel med det. Men det innebär inte att den behöver miljarder i statliga subventioner. Genom historien har det här varit en bransch som tydligt visat sin förmåga att stå för sig själv, om det är ett lämpligt uttryck i sammanhanget.

Men om man vill utesluta pornografin från att få finansiering från bredbandsskatten, då räcker det inte med att skapa "Europeiska nämnden för moral och god smak" eller någon liknande institution för att dra gränsen mellan konst och pornografi.

Man måste också släppa alla argument som handlar om bredbandsskatt som kompensation för rättighetshavarna. I bästa fall blir det ett slumpvis utdelat kulturstöd, i värsta fall en principlös huggsexa om pengar, om man bestämmer att pornografin ska undantas från att få stöd från bredbandsskatten.

- ***Fyll kablarna till bredden***

Det är tekniskt möjligt att mäta vad som laddas ned från nätet med en någorlunda hög precision. En del lyfter fram integritetsfrågorna här, men i just det här speciella fallet skulle det inte behöva vara något problem. Det räcker att mätningen är "tillräckligt bra", den behöver inte spåra varje enskild nedladdning som var och en gör. Man kan ganska enkelt utforma ett system för att samla in tillräckligt bra statistik utan att kränka någons privatliv.

Men i samma ögonblick vi vet att någon betalar ut pengar enligt nedladdningsstatistiken förändrar vi vårt beteende. Om du gillar en artist som släppt ett nytt album, laddar du idag ned albumet en gång och lyssnar på det. Men om du vet att din favoritartist får pengar i proportion till hur många gånger albumet laddas ned, då inser du snabbt att du kan hjälpa artisten genom att ladda ned samma album om och om igen.

Eftersom det inte kostar dig några pengar alls, även om du laddar ned albumet tusen gånger eller en miljon gånger, är det precis vad många fans kommer göra. Vi vet att fans verkligen älskar sina idoler och vill att de också ska ha framgång ekonomiskt. Om allt man behöver göra är att starta ett treradigt script i datorn när den inte används till något annat, kommer massor med fans att göra det.

Den enda verkliga begränsningen av det totala antalet "jag-vill-hjälpa-min-favoritartist-nedladdningar" är kapaciteten i internetinfrastrukturen. Med andra ord: med bredbandsskatt för att ge pengar till kulturen uppstår en permanent överbelastning på nätet av helt onödigt trafik. Det kommer inte spela någon roll hur mycket pengar internetleverantörerna lägger på att öka kapaciteten, all ny kapacitet kommer sugas upp direkt.

• *En intäktström för virustillverkare*

Datorvirus är ett stort problem idag, trots det faktum att det faktiskt är ganska svårt för virustillverkare att tjäna pengar på sina kriminella aktiviteter. Syftet med ett datorvirus är oftast att installera en bakdörr till datorn för att göra den till en del av ett så kallat "botnät" bestående av tusentals datorer som virustillverkarna kan ta kontroll över när de vill.

En botnätsägare kan sälja sina tjänster till skurkar som vill skicka spam eller begå olika former av avancerade bedrägerier, men om virustillverkaren inte har kopplingar till organiserad brottslighet är det inte så enkelt att omvandla kunskaperna i virustillverkning till reda pengar. En bredbandsskatt där pengarna går till kulturen skulle ändra på det.

Allt ägare till ett illegalt botnät behöver är i princip en kompis som spelat in en låt som täcks av upphovsrätten. Botnätsägaren kan sedan beordra de tusentals datorer han har kontrollen över att ladda ned låten om och om igen. Tack vare systemet med bredbandsskatt resulterar nedladdningarna automatiskt i att pengar betalas ut till kompisen med upphovsrätt på låten.

Det kanske går lätt för polisen att upptäcka den här typen av brottslig aktivitet i dess mest primitiva form, men man inser lätt hur mer sofistikerade brottslingar skulle kunna utveckla systemet. Ett system med bredbandsskatt som pumpar ut miljarder kronor per år baserat på automatiserad statistik över nedladdningar blir ett högst intressant mål för kriminella. Och att tillverka skadliga datorvirus blir en mycket mer lönsam aktivitet än vad det är idag.

• *Och det finns överhuvud taget inget problem att lösa*

Det finns även många andra argument mot bredbandsskatt, men vi hoppar över dem och går direkt till det sista och mycket positiva argumentet mot bredbandsskatt:

Det finns inget problem som behöver lösas.

Internet är en revolutionerande teknologi som förändrar många av kulturindustrins förutsättningar. Det är inte politikernas uppgift att skydda gamla affärsmodeller eller uppfinna nya. Men politikerna har ett ansvar för att säkerställa att vi har ett samhälle där kulturen kan blomstra och där kreativa människor har en möjlighet att tjäna pengar på vad de gör.

För tio år sedan, när fildelning i stor skala via internet var ett nytt fenomen, var det kanske rimligt att fråga sig dels om den nya tekniken skulle påverka marknadsförhållandena för artister och upphovsmän så att de inte skulle kunna tjäna pengar på kultur, och dels om kulturproduktionen i samhället skulle komma att uppvisa en drastisk minskning.

Idag vet vi bättre. Vi vet att svaret på bägge farhågorna helt enkelt var "nej". Vi vet att mer kultur än någonsin skapas, och att de som

förutspådde "slutet för musiken" eller liknande domedagsvisioner helt enkelt hade fel. Det finns ett växande antal vetenskapliga forskningsrapporter som visar att artisterna tjänar mer pengar nu i fildelningstider än tidigare. Skivbolagen förlorar på fildelningen, men artisterna vinner på den.

Det är inte lätt att försörja sig som artist och det har det aldrig varit, men internet har öppnat nya möjligheter för kreativa människor som vill hitta en publik utan att behöva sälja sin själ till de stora företag som kontrollerade alla distributionskanaler. Det här är en mycket positiv förändring för artister och upphovsmän, både ur kulturellt och ekonomiskt perspektiv.

Det finns inget behov av att kompensera någon för det faktum att tekniska framsteg gör världen till en bättre plats.

This IS The Market, Stupid!

[Henrik Alexandersson skrev 2010:](#)

En sak har slagit mig under det halvår som jag har jobbat med [Christian Engström](#) för Piratpartiet i Europaparlamentet. Det är när man träffar olika lobbyister och sårintressen på upphovsrättsområdet...

De verkar inte ha fattat vad som har hänt. Inte över huvud taget.

De tycks inte ha begripit att vi har gått till att leva i ett informationssamhälle med hyperdistribution. I den mån några av dem har börjat ana det, då verkar det som om de tror att det är Piratpartiet eller Christian som har uppfunnit internet, det fria informationsflödet och fildelningen. (Christian brukar då försvara sig med att det var en mycket smartare kille som gjorde det. Det skämtet faller nästan alltid på hälleberget.)

Vad Piratpartiet gör är "bara" att peka på politiska alternativ i ett helt nytt samhälle.

Miljarder människor är uppkopplade. Alla dessa människor kan, i vart fall i teorin, nå varandra. Och det är ofta förvånansvärt få led eller länkar mellan person B och person Q. En tanke, idé eller applikation kan spridas över världen som en löpeld, på bara ett eller ett par dygn om det vill sig. Allt sådant som finns på min dator kan finnas på din dator om ett par minuter. Eller på en dator som tillhör en chilensk cykelreparatör. Om det är bra och intressant nog, vill säga.

Vissa företagare fattar detta. De drar igång nätapplikationer, web-butiker (ju smalare de är, ju mer framgångsrika är de ofta), egna mediekkanaler och nya samarbetsprojekt. Som regel är kostnaden försumbar. Och om de vill, då är marknaden global.

Men, för att återvända till upphovsrättsindustrin: Den vägrar att se eller acceptera den verklighet vi lever i. Den surar för att folk inte längre vill åka till Åhléns och köpa deras produkter präglade på plastskivor. Den tar till indignerade brösttoner när någon delar den information som han eller hon har köpt av dem med någon annan. Den förbannar nätet. Den vill övervaka, filtrera, kontrollera och stänga av. Den vill göra världen sämre för alla andra – för de företagare, forskare, studenter, aktivister, kulturskapare, debattörer och vanliga människor som spontant fyller nätet med liv och kreativitet.

Men vad de inte gör – upphovsrättslobbyisterna – det är att acceptera, omfamna och utnyttja den nya verklighet som vi de facto lever i. De skulle kunna göra det. Och de skulle kunna tjäna stora pengar på att göra det. Men än så länge verkar de märkligt oförmögna och ovilliga att tänka utanför boxen.

Ibland blir man rent paff. För en tid sedan träffade vi en representant för bokbranschen. Den personen menade, på fullt allvar, att nätets öppenhet och mångfald var ett problem – eftersom ingen då kan sköta *urvalsprocessen* för vilken litteratur som skall släppas fram eller ej. Snacka om von oben-perspektiv!

Ett uppkopplat informationssamhälle med mångfald och hyperdistribution *är* den nya marknaden. Och det är i mångt och mycket en betydligt mer fri marknad än den gamla. Det är bara att acceptera det, eller att stiga åt sidan.

And let's face it. En del produkter, företagsmodeller och koncept kommer att gå i graven eftersom de inte passar in i vårt moderna samhälle. Och de *bör* gå i graven – för att istället släppa fram sådant som är nytt, framåtblickande, livsdugligt och blomstrande.

Ingen kan veta hur morgondagens affärsmodeller, koncept och företag ser ut. Men det är inget att oroa sig över. Det löser sig. Av sig självt. Det kommer alltid att finnas driftiga människor som skapar ny verksamhet som är anpassad till en föränderlig verklighet. Spontan ordning. Utveckling. Den osynliga handen. Dynamiska effekter. Kalla det vad du vill.

Trust the Force!

Erkännanden:

Kapitel 3:

Monica Horten, www.iptegrity.com:

EU gives notice of 'Net blocking schemes'

Creative Commons CC-NC-BY 3.0

Kapitel 5:

Mike Masnick, Techdirt.com:

More Charts The Record Labels Don't Want You To See: Swedish Musicians Making More Money

Ernesto, Torrentfreak.com:

Artists Make More Money in File-Sharing Age Than Before It

Creative Commons CC-SA 2.0

Mike Masnick, Techdirt.com:

Artists Make More Money in File-Sharing Age Than Before It

Professor Michael Geist, www.michaelgeist.ca:

Harvard Study Finds Weaker Copyright Protection Has Benefited Society

Creative Commons CC-BY 2.0

Kapitel 7:

Henrik Alexandersson, henrik-alexandersson.se:

This IS the Market, Stupid!

Creative Commons CCo

Denna bok kan även laddas hem som gratis e-bok på svenska eller engelska med aktiva länkar på www.copyrightreform.eu

Legaliserad fildelning, kortare skyddstider för kommersiell användning, fri samplingsrätt och ett stopp för tekniska kopieringsskydd.

Detta är huvuddragen i den upphovsrättsreform som Piratpartiet föreslår. Denna reformagenda har även antagits som officiell linje för den gröna gruppen i Europaparlamentet.

Detta är ett konstruktivt alternativ till kontroversiella förslag som ACTA-avtalet och till att kriminalisera en hel ungdomsgeneration.

Denna skrift förklarar varför en sådan reform är nödvändig och rimlig - och hur den gynnar så väl medborgare som artister.

Rick Falkvinge är grundare av Piratpartiet och är verksam som politisk evangelist. Han reser runt i Europa och resten av världen för att sprida idéerna bakom en informationspolitik för framtiden. Han har bakgrund som företagare i tekniksektorn.

Christian Engström är ledamot av Europaparlamentet för Piratpartiet. Innan han blev verksam inom politiken var han företagare och arbetade med programmering. Hans politiska engagemang väcktes i samband med striden över mjukvarupatent i EU.

The Greens | European Free Alliance
in the European Parliament

9 789174 654424